

HKADINLARA KARŞI ŞİDDET VE AYRIMCILIK

Prof. Dr. Şükran ERTÜRK/Doç. Dr. Demet ÖZDAMAR**

Anlatım Plânı : GİRİŞ, **I.** Kadının İnsan Hakları, **II.** Kadınlara Karşı Şiddet, Ayrımcılık Kavramları ve Ayrımcılık Türleri, **III.** Savaş Suçu Olarak Kadına Karşı Şiddet, **IV.** Kadınlara Karşı Şiddet ve Ayrımcılığın Başlıca Nedenleri (Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Nedenler), **V.** Kadınlar Karşı Şiddet ve Ayrımcılığın Kaldırılması İçin Alınacak Önlemler ve Öneriler, **A.** Hukukî Alanda Ayrımcılığa Karşı/Eşitlik İlkesi Gereği Alınan Özel Tedbirler (Anayasa, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Türk Medenî Kanunu, Ailenin Korunması Hakkında Kanun, Aile Mahkemeleri Kanunu, İş Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Vatandaşlık Kanunu, Türk Ceza Kanunu vs. Açısından), **B.** Özel Olarak Ailenin Korunması ve Sığınma /Koruma /Konuk Eleri, **C.** Bütün Yaşam Alanlarında (Siyaset, Eğitim, Çalışma, Sağlık, Aile Yaşamında), Ayrımcılık Yasağı ve Bu Bağlamda Önyargı ve Geleneklerin Tasfiyesi, **D.** Kadına Karşı Şiddet ve Ayrımcılık Yasağına Karşı Özel Önlemlerin (Tedbirlerin) Alınması ve Bu Konuda Devletlerin Yükümlülükleri, **VI.** Başourulabilecek Hukukî Koruma Yolları (Anayasa Mahkemesi, Aile Mahkemesi, CEDAW Komitesi, Avrupa İnsan Hakları Mah. vs.), SONUÇ, KAYNAKÇA.

GİRİŞ

“Kadına Karşı Şiddet ve Ayrımcılık” ismini taşıyan bu çalışma ile, “Kadın Hukuku” alanında, kadının insan haklarını çok yakından

---

H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı.

** Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

ilgilendiren iki yönlü bir konuyu ele almaya çalıştık: Kadının insan haklarından olan “ayrımcılığa uğramama” ve bu çerçevede de, “şiddete uğramama hakkı” yanında; özellikle konu ile bağlantılı olan “aile içi şiddet” de, bu çalışmada incelenen konular içinde yer almıştır. Ayrımcılık yasağı ve çeşitli türlerinin (doğrudan ve dolaylı ayrımcılık) yanında, bu çalışmada; aile yaşamında (evlenme, soyadı, meslek seçimi vs.), siyaset, eğitim, çalışma, sağlık gibi alanlarda ayrımcılık yasağına ilişkin değerlendirmeler ve eleştiriler yapılmıştır.

Farklı cinsler arasındaki “eşitlik ilkesi” de, şiddet ve ayrımcılık ile bağlantılı olarak ele alınması gereken önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan hakları ile ilgili birçok uluslararası sözleşme ve başta Anayasamız olmak üzere, iç hukukumuzdaki birçok hukukî düzenlemede yer alan bu ilkenin önemi ve yalnızca hukukî açıdan değil, uygulamada da fiilen (de facto) hayata geçirilebilmesi için, alınması gereken tedbirler, konunun can damarını teşkil etmektedir. Bununla bağlantılı olarak; kadına karşı şiddet ve ayrımcılık ile ilgili olarak, toplumdaki zihinsel dönüşüm ve mentalite (anlayış) dönüşümü de, aynı şekilde önemini korumaktadır. Zira; “toplumdaki önyargı ve geleneklerin tasfiyesi”, kadına karşı şiddetin ve ayrımcılığın sonradan değil, önceden de önlenmesinde çok daha pratik ve hızlı olarak olumlu sonuçlar sağlayabilir.

Bu arada; şiddet mağdurları açısından alınacak olan önlemler içinde, kadın sığınma evleri, koruma evleri, konuk evlerinin özel işlevini de unutmamak gerekir. Belediyeler Kanunu ile belediyelere bu konuda, yani kadın ve çocuk sığınma evleri açma yükümlülüğü çerçevesinde konuya yaklaşarak, ülkemizdeki bu alandaki sınırlı olan çalışmalara da değinilecektir. Hukukî alanda; kadına karşı şiddete ve ayrımcılığa yönelik olarak çeşitli yasal düzenlemelerdeki özel kurallar da ayrıca değerlendirilecektir. Bunlar arasında; başta taraf olduğumuz, “Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) ve buna ilişkin Ek İhtiyari Protokol olmak üzere, Anayasamız, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Türk Medenî Kanunu, Ailenin Korunması Hakkında Kanun, Aile

Mahkemeleri Kanunu, İş Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Vatandaşlık Kanunu, Türk Ceza Kanunu yer almaktadır.

Kadına karşı şiddetin, kadına karşı ayrımcılığın önlenmesinde ve kadın haklarının gelişiminde, yapılan bu tür bilimsel çalışmaların, bir nebze de olsa katkıda bulunacağı inancı ve dileği ile...

I. KADININ İNSAN HAKLARI

Kadınlara karşı şiddet ve ayrımcılık konusu; doğal olarak, “*insan hakları*” ve bu bağlamda “*kadının insan hakları*” konularını çağrıştırılmaktadır. İnsan hakları; bütün insanlığın ortak değerleri içinde yer almaktadır. Kölelerin, esirlerin ve hatta birçok insanın bir eşya gibi muamele gördüğü, eski hukuklardan farklı olarak; modern hukuk sistemlerinde; bütün insanlar eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkına sahiptirler. Bu düşünce, birçok ulusal ve uluslararası hukukî belge ve düzenlemelerde ifadesini bulmuştur. Bu anlayış ve sonuca ulaşmak için insanoglu çok mücadeleler vermiş ve halen de vermektedir. Günümüzde; klasik insan hakları listesine, her gün yeni haklar (çevre hakları gibi) eklenmektedir.

İnsan hakları açısından, kadının hukukî sorunlarına baktığımız zaman; kadınların insan hakları ihlallerinin öncelikle; ekonomik¹, siyasal ve sosyal alanda dışarıda bırakılma ve kadına karşı şiddet (özellikle aile içi şiddet) gibi konularda olduğu görülmektedir. Kadınların insan haklarının ihlalleri karşısında; kadınlar için önemli olan ve onları korumaya yönelik, uluslararası sözleşmelerin başında, genel olarak insan hakları ile ilgili sözleşmeler gelmektedir. Çünkü, “kadın hakları”, aynı zamanda, “insan hakları” niteliği taşırlar. İnsan hakları, birçok ülke tarafından uluslararası insan hakları sözleşmeleri ile kabul edilmiş ve garanti altına alınmıştır. Birleşmiş Milletler tarafın-

¹ Ertürk, Şükran: Uluslararası Belgeler ve Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Çalışma Hayatımızda Kadın Erkek Eşitliği, (Belediye-İş Sendikası AB’ye Sosyal Uyum Dizisi), Ankara 2008; Ertürk, Şükran: İş İlişkisinde Temel Haklar, Ankara 2002.

dan ilk kabul edilen insan hakları standartları, 1948 *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde* ifade bulmuş ve daha sonra, uygulamayı etkinleştirmek amacıyla, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu diğer insan hakları antlaşmalarını da benimsemiştir. Bunların başlıcaları²:

- Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesi
- Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi
- İşkenceye veya Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya

Karşı Sözleşme

- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Ek

İhtiyarî Protokol

- Evli Kadınların Vatandaşlığına dair Sözleşme
- Evliliğe Rıza, Evlilik için Asgari Yaş ve Evliliğin Tesciline dair Sözleşme
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve diğerleri...

Bütün bu sözleşmeler yanında; kadın haklarına ilişkin diğer (CEDAW Komitesi Tavsiye Kararları, Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, Pekin Deklerasyonu ve Eylem

² Özdamar, Demet: Türk Hukukunda, Özellikle Türk Medenî Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukukî Durumu, (Seçkin Yayınevi), Ankara 2002, s. 183 vd.; Özdamar, Demet: CEDAW SÖZLEŞMESİ, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyarî Protokol'ün, İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, (Seçkin Yayınevi), Ankara 2009; Özdamar, Demet: Türk Kadın Hukuku Mevzuatı (Kadının Hukukî Durumu İle İlgili Mevzuat), (Seçkin Yayınevi), Ankara 2009.

Platformu gibi) bildiriler ve uluslararası çözümler kadının kamusal yaşama katılmasında büyük öneme sahiptir ve eşitliğin uluslararası standardının temelini oluştururlar. Kadının; toplum içinde ve aile (evlilik) içinde eş ve anne olarak sahip olduğu yasal hakları, uluslararası sözleşmeler ile de, koruma altına alınmıştır. Bu bağlamda, uluslararası sözleşmeler; kadın sağlığını, çalışma yaşamını koruma, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını kullanmada, erkekler ile eşit haklara sahip olmalarını sağlamak üzere kabul edilmişlerdir.

Türkiye'nin de taraf olduğu ve doğrudan, kadını ilgilendiren, kadının insan hakları konusundaki temel uluslararası sözleşmelerin en başında iki sözleşme gelmektedir. Bunlardan birincisi; "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" (Cedaw)³ diğeri ise, bu sözleşmeye ilişkin "Ek İhtiyarî Protokol" (Cedaw Sözleşmesi İhtiyari Protokolü)dür. Bunlar yanında, "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme" de önem taşımaktadır⁴.

Türkiye; "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme"yi 1985 yılında onaylamış ve Sözleşme 1986 yılında yürürlüğe girmiştir⁵. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılık

³ "Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women" (CEDAW).

⁴ Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme: (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1952 tarih ve 640 (VII) sayılı Kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Sözleşme VI. maddeye uygun olarak 7 Temmuz 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşmeye 12 Ocak 1954 tarihinde katılmış ve 25 Mayıs 1959 tarihinde onaylamıştır. 7288 Sayılı Onay Kanunu 2 Haziran 1959 gün ve 10220 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır).

⁵ 3232 sayılı, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme"nin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun", Kabul Tarihi: 11 Haziran 1985, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 25 Haziran 1985 - Sayı:18792. Türkiye CEDAW Sözleşmesini, 24 Temmuz 1985 gün ve 85/9722 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylamıştır. 14 Ekim 1985 tarih ve 18858 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

cılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan *İhtiyari Protokolü* ise, 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylamış olup, 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren, protokol yürürlüğe girmiştir⁶.

II. KADINLARA KARŞI ŞİDDET, AYRIMCILIK KAVRAMLARI ve AYRIMCILIK TÜRLERİ

Kadına karşı ayrımcılık ve şiddet konularındaki bilinçlenme hareketleri, 1993 tarihinde Viyana'da toplanan Dünya İnsan Hakları Konferansında başlamıştır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1979 yılında şiddet konusuna açıkça yer vermeden BM'de kabul edilerek, yürürlüğe girmiştir. Ancak, seksenli yıllardaki gelişmeler karşısında CEDAW Komitesi 19 nolu genel tavsiye kararı ile kadına karşı şiddeti ayrımcılıkla ilişkilendirerek devletleri şiddeti önleme konusunda sorumlu kılmıştır. Bunun sonucu olarak, hükümetler CEDAW resmi raporlarında, şiddet konusuna yer vermekle yükümlü hale gelmişlerdir⁷.

⁶ "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin İhtiyari Protokol"ün Onaylanması Hakkında Karar", Bakanlar Kurulu Karar Sayısı: 2002/4703, Karar Tarihi: 26 Ağustos 2002, Resmi Gazete Tarihi: 18 Eylül 2002, Resmi Gazete Sayısı: 24880. ("Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin İhtiyari Protokol", 8 Eylül 2000 tarihinde New York'ta imzalanmıştır). Bu protokolü Türkiye, 30 Temmuz 2002 tarihinde, 4770 sayılı Kanunla onaylamış ve protokol 29 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir (<http://www.ksgm.gov.tr/kadindurumu.pdf>, e.t.5.6.2008).

⁷ Özdamar, Demet/Öncü, Özge/Ayan, Serkar/Kahveci, Nalar/Tuncer, Senar/Türkmen, Ahmet: "Medeni Hukuk Açısından Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Hakları" isimli Bildiri, (Sempozyum kitapçığında/broşüründe özet olarak yayınlanmıştır, s. 1-2, 6-8). 24.11.2004 tarihinde, Bornova'da, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından ortaklaşa düzenlenen, "Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Hakları Sempozyumu"nda ortak bildiri olarak sunulmuştur. Ayrıca bkz: <http://www.facebook.com/notes/dehader-dokuz-eylul-hukuk-arastirmalari-bilim-egitim-ve-kultur-dernegi/sempozyum-brosuru-24-kasim-2009-bornovaiizmir/311283671985> (e.t.19.02.2010).

Kadın kuruluşlarının Viyana konferansında elde ettikleri başarı iki önemli gelişmeye daha olanak sağlamıştır: (1)1993 Kadına Yönelik Şiddetin Tasfiyesi Deklarasyonunun kabulü; (2)1994 yılında İnsan Hakları Komisyonu tarafından Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörlüğü görevinin oluşturulması. Ayrıca; 1995 yılında Pekin’de gerçekleşen Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Eylem Platformunun 12 kritik alanından birisi de kadına yönelik şiddet olmuştur.

Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin 19 No’lu Tavsiye Kararı (11. oturum, 1992) uyarınca; “kadına yönelik şiddet” şu şekilde tanımlanmıştır: “cinsiyete dayalı şiddet, kadınların, erkeklerle eşit olarak hak ve özgürlüklerini kullanmalarını ciddi şekilde engelleyen bir ayrımcılık biçimidir”. Yine bu Tavsiye Kararına göre; “CEDAW’ın 1. Maddesi kadına yönelik ayrımcılığı şöyle tanımlamaktadır: “Bu Sözleşmenin amacı bakımından kadınlara karşı ayrımcılık terimi; siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir”.

“Ayrımcılık”; cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olması nedeniyle maruz kaldığı veya kadınları artan oranlarda etkileyen şiddeti de içermektedir. Bu şiddet, kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları kapsamaktadır. Cinsiyete dayalı şiddet, ilgili Sözleşme hükümleri açıkça şiddeti vurgulamasa da, bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir... Kadınların genel uluslararası hukuk veya insan hakları sözleşmeleri altındaki insan hakları ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen ya da tehlikeye sokan cinsiyete dayalı şiddet, Sözleşmenin 1. Maddesi kapsamında bir ayrımcılık biçimi oluşturmaktadır.

Aile içi şiddet de, kadına yönelik şiddetin en sinsi biçimlerinden birisidir. Her tür toplumda yaygın olarak rastlanmaktadır. Her yaşta kadın, aile içi ilişkilerde, dayak, tecavüz, diğer cinsel saldırı türleri, ruhsal ve diğer şiddet biçimleri dahil olmak üzere geleneksel davranışlardan beslenen her türlü şiddete maruz kalmaktadır. Yeterli ekonomik özgürlüğe sahip olmamak, pek çok kadını şiddet içeren ilişkilerin içinde kalmaya zorlamaktadır. Kadının aile içi sorumluluklardan erkekler tarafından men edilmesi ise bir şiddet ve zorlama biçimi olabilmektedir. Bu şiddet biçimleri, kadınların sağlığını risk altına soktuğu gibi, aile ve toplum yaşantısına eşit olarak katılma yetilerini de zayıflatmaktadır.

“Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair (Uluslararası) Bildiri”nin 1.maddesine göre; *“Bu bildirinin amacı bakımından “kadınlara karşı şiddet” terimi, ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelir”.* Diğer bir deyişle *“kadına yönelik şiddet”*; kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan hareketlerdir. İster kamusal, ister özel alanda olsun kadına yönelik her türlü baskı yöntemi şiddettir.

Aile içindeki şiddetin önlenmesi amacıyla 1998 yılında çıkarılan **4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**⁸ ile, aile içinde şiddete karşı çok önemli bir güvence sistemi getirilmiş ve çeşitli aksaklıkları gidermek amacıyla, bu Kanun’da 2007 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca; bu Kanuna ilişkin olarak, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla şiddet uygulayan aile bireyleri hakkında alınacak tedbirleri ve bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen, **Ailenin Korunmasına Dair**

⁸ 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, (Kabul Tarihi: 14 Ocak 1998, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 17 Ocak 1998 - Sayı: 23233) (Değişik: 5636 - 26.4.2007).

Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik⁹ de 2008 yılında çıkarılmıştır.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile, Türkiye’de ilk kez aile içi şiddet kavramı hukuksal metinde tanımlanmış ve aile içi şiddetin meydana geldiği durumlarda mağdurun şikayeti olmaksızın (üçüncü şahısların bildiriyle), polis ve adalet mekanizmasının harekete geçmesi sağlanmıştır. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, uygulama sürecinde yasanın yeterince tanınmadığı konusunda eleştiriler söz konusu olmuşsa da bu yasanın uygulanması için hakim ve savcılara yönelik olarak genelgeler çıkarılmış ve çeşitli eğitim programları uygulanmıştır¹⁰.

Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik uyarınca “*Şiddet*: Aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranış” ifade eder (Yön.m.4/e). Görüldüğü üzere şiddetin, fizikî olması şart değildir; cinsel, psikolojik, sözel, ekonomik vs. şeklinde de ortaya çıkabilir.

Yeni Türk Ceza Kanunu’nun 3.maddesinde de; “*eşitlik ilkesi*” vurgulanarak “*cinsiyet ayrımı*” yapılamayacağı açıkça belirtilmiştir. Yeni Türk Ceza Kanunu’nun 77.maddesi, “*insanlığa karşı suçlar*” başlığı altında, “*ayrımcılıkla toplumun bir kesimine karşı bir plan doğrultusunda suç işlenmesi insanlığa karşı suçtur*”, “*cinsel saldırıda bulunma, zorla hamile bırakma ve zorla fuhuşa sevk etme insanlığa karşı suçtur*”

⁹ Başbakanlık (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nden): **Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik** (Dayandığı Kanun Numarası ve Tarihi: 4320-14.1.1998, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 1 Mart 2008 - Sayı: 26803).

¹⁰ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Türkiye’de Kadının Durumu, Ocak 2008, Ankara: (<http://www.ksgm.gov.tr/kadindurumu.pdf>, e.t.5.6.2008).

şeklinde düzenlenmiştir. Ayrıca, Yeni Türk Ceza Kanunu'nda genel olarak "ayrımcılık" suçu da düzenlenerek; insanlar arasında yürürlükteki kanun ve nizamların izin vermediği ayrımlar yapılarak, bazı kişilerin hukukun sağladığı imkanlardan yoksun hale getirilmeleri cezalandırılmıştır (TCK.m.122 ve Gereğesi)¹¹.

4857 Sayılı yeni İş Kanunumuza göre; "İrk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler ile 74 üncü maddede öngörülen ve kadın işçilerin çalıştırılmasının yasak olduğu sürelerde işe gelmemek" fesih için geçerli bir sebep oluşturmamakta; iş akdi, sayılan bu sebeplerle haklı olarak feshedilememektedir (İş K.m.18/d ve e). Burada da, "çalışma hayatı açısından, ayrımcılık yasağı"nın bir şekli düzenlenmiş bulunmaktadır.

"Kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik AB Yönergeleri"¹² içinde yer alan, 13 Aralık 2004 tarihli (2004/113/EC sayılı) "Mal ve Hizmetlere Erişimde Kadınlar ve Erkeklere Eşit Muamele Edilmesi Prensiplerinin Uygulanması" ile ilgili Konsey Direktifi'nin (Yönergesi'nin), "Tanımlar" başlıklı, 2.maddesine göre;

"direkt /yani, doğrudan/ ayrımcılık"; "bir kişi diğerine kıyasla cinsiyetinden dolayı benzer bir durumdakine göre daha az olumlu muamele görmüşse" (m.2/a);

¹¹ "Ayrımcılık" başlıklı TCK.m.122'ye göre; "(1) Kişiler arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, (Ek ibare: 5378-1.7.2005 /m.41) "özürlülük," siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak; a) Bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya bir hizmetin icrasını veya hizmetten yararlanılmasını engelleyen veya kişinin işe alınmasını veya alınmamasını yukarıda sayılan hallerden birine bağlayan, b) Besin maddelerini vermeyen veya kamuya arz edilmiş bir hizmeti yapmayı reddeden, c) Kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen, Kimse hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası verilir."

¹² Moroğlu, (Kadın Erkek Eşitliği), www.euturkey.org.tr (e.t.3.3.2005); ayrıca bkz. www.kssgm.gov.tr (e.t.25.08.2006); Tekinalp/Tekinalp, s. 646 vd.; ayrıca bkz: Ertürk, Şükran: Uluslararası Belgeler ve Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Çalışma Hayatımızda Kadın Erkek Eşitliği, (Belediye-İş Sendikası AB'ye Sosyal Uyum Dizisi), Ankara 2008.

“dolaylı ayrımcılık”; “açıkça nötr koşul, kriter veya uygulama bir cinsiyete dahil kişileri diğer cinsiyete dahil kişilere göre, o koşul, kriter veya uygulamanın meşru bir amaçla objektif olarak mazur göstermesi ve o amaca ulaşım araçlarının uygun ve gerekli olması dışında, belirli bir dezavantaj sağlıyorsa” (m.2/b);

“taciz”; “bir kişinin cinsiyetine ilişkin istenmeyen bir davranış kişinin onurunu kırıcı ve korkutucu, düşmanca, aşağılayıcı, utandırıcı veya incitici çevre yaratma amacı ve etkisi ile olursa” (m.2/c);

“cinsel taciz”; “bir kişinin onurunu kırma amaç ve etkisi ile, özellikle korkutucu, düşmanca, aşağılayıcı, utandırıcı veya incitici bir çevre yaratığında, herhangi bir tür istenmeyen fiziki, sözel, sözel olmayan veya fiziksel cinsellikle ilgili bir davranış olduğunda” (m.2/d) şeklinde tanımlanmıştır.

2004 tarihli bu direktifin “Pozitif Eylem” başlığını taşıyan; 6.maddesinde ise; “Kadınlarla erkekler arasında uygulamada tam eşitliği sağlamak amacıyla, eşit muamele prensibi, üye devletlerin, cinsiyete bağlı dezavantajları telafi etmek için ya da önlemek için spesifik tedbirler almalarını ya da aldıkları bu tedbirleri devam ettirmelerini önlemeyecektir” hükmüne yer verilmiştir.

“İşyerinde kadına karşı uygulanan şiddet” açısından konuya yaklaştığımızda başlıca şu tespitleri yapabiliriz¹³:

Çalışma süreci, sosyal alanda eşit ancak çalışma alanında hiyerarşik ilişki içinde olan iki kişinin karşılaşması ile başlamakta ve iş kazaları, meslek hastalıkları gibi tehlikeleri barındırmaktadır. Elbette ki; çalışma alanında çalışanların kişilikleri de, bu sürecin bir

¹³ Ertürk, Şükran/Tunca, Elvan/Değer, Senem: “İşyerinde Kadına Karşı Uygulanan Şiddet” (Sempozyum kitapçığında/broşüründe özet olarak yayınlanmıştır, s. 1-2, 6-8). 24.11.2004 tarihinde, Bornova’da, çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından ortaklaşa düzenlenen, “Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Hakları Sempozyumu”nda ortak bildiri olarak sunulmuştur: <http://www.facebook.com/notes/dehader-dokuz-eylul-hukuk-arastirmalari-bilim-egitim-ve-kultur-dernegi/sempozyum-brosuru-24-kasim-2009-bornovaizmir/311283671985> (e.t.19.02.2010).

parçası olarak değerlendirildiğinde, kişilik haklarının zarar görmesi tehlikesi de söz konusu olabilmektedir. İşte tüm bu düşünceler, çalışma yaşamında farklı kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. İşyerinde “psikolojik taciz” ya da diğer bir ifade ile “mobbing” ve işyerinde “cinsel taciz” bu kavramlardan ikisidir.

İşyeri şiddeti denilince ilk akla gelen; fiziksel güç kullanımını içeren, fiziksel şiddet olmuştur. Ancak; son yıllarda fiziksel şiddet yanında, psikolojik şiddetin de yaygınlaştığı ve şiddet kavramının içerisinde geniş yer tuttuğu görülmüştür.

Cinsel taciz, cinsel amaçlı olarak yapılan tacizdir. Cinsel taciz tüm dünya ülkelerinde yaygın bir şekilde karşılaşılan ciddi bir sorundur. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 24/II-b bendinde, işverenin işçiye cinsel tacizde bulunması, d bendinde ise, işçinin ya da üçüncü bir kişinin diğer bir işçiye cinsel tacizde bulunması ve bu durumun işverene bildirilmesine rağmen gerekli önlemlerin alınmaması durumunda işçinin, “haklı fesih hakkı”nın doğacağı düzenlenmiştir. Almanya’da ise, Federal Bakanlık, gençler, aileler ve sağlık için yaptığı bir araştırmada işyerinde çalışan kadınların % 72 sine bir anket yaparak işyerinde tacize uğrayıp uğramadıklarını sorduğunda¹⁴, bu ankete katılanların %50’sinden fazlası işyerinde sözlü ya da yazılı tacize maruz kaldığını belirtmiştir. Her üç kişiden biri işyerindeki pornografik resimleri tehlikeli bulmuştur. Aynı şekilde her üç kişiden biri, uğradığı tacize katlanmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Kadınların %3’ü zoraki seksüel davranışlar ya da en azından seksüel içerikli tacizlerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Cinsel tacizde bulunanlar, daha çok kadınlara karşı her türlü davranışta bulunmaya odaklanmış olan erkeklerdir. Aslında bu erkekler psikolojik sorunları olan erkekler değildir. Herhangi sıradan bir erkek tacizde bulunabileceği gibi, çok ünlü ya da çok zengin bir erkek de taciz davranışında bulunabilmektedir¹⁵. Almanya’da 1994 yılında İstihdamı Koruma Kanunu yürürlüğe

¹⁴ BT-Drs. 12/5717, S. 34.

¹⁵ Bakırcı, s. 73.

girmesine rağmen, halen psikolojik tacize uğrayanların sayısı cinsel tacize uğrayanlar kadar artmaktadır. Mağdurlar genellikle şikâyetlerinin dikkate alınmamasından endişelenmektedirler. Bu konuda, işyerinde normal dostça ilişkiler ile cinsel taciz arasındaki sınır konusunda belirsizlikler söz konusu olabilmektedir. Bununla beraber, mağdurların, işyerindeki iş arkadaşlarının tepkilerine maruz kalmaları üzüntü verici bir durumdur. Çalışanların hiyerarşik düzeyde zorlayıcı nedenlerle işverenler lehine taraf olmak zorunda kalmaları ise, endişe vericidir. Psikolojik taciz mağdurlarına bakıldığında ise, cinsel taciz mağdurlarından daha sık karşılaşılmamasına rağmen, ihmal edildiği görülmektedir ve bu konu eleştirilmektedir. Birçok işyerinde psikolojik taciz mevcuttur. Ancak buna karşın, cinsel tacize karşı olan hassasiyet, psikolojik taciz için mevcut değildir. Genel olarak, alışıl gelmiş bir davranış biçimi olarak kabul edilmektedir.

Seksüel tacizler, çoğu kez önemli ruhsal ve fiziksel sorunları doğurmaktadır. Özellikle, tacizler uzun süre devam ettiği zaman stres belirtileri kendini göstermektedir. Ancak, mağdur cinsel taciz nedeniyle hastalanmışsa ve işe gidemeyecek duruma gelmişse o zaman cinsel taciz sorumluluk yüklemektedir.

Psikolojik taciz ise, işyerinde bir veya birden çok ast-üst ya da üçüncü bir kişi tarafından sistemli bir şekilde ve düşmanca, onur kırıcı ve süreklilik gösterecek şekilde, farklı sebeplerle gerçekleştirilen karşı tarafı psikolojik olarak yıldırma davranışlarıdır. Psikolojik taciz davranışlarının cinsiyet farklılıkları ile olan bağlantısı, psikolojik taciz mağdurlarının temel özelliklerini belirleme noktasında yapılan araştırmaların temeli olmuştur. Genellikle kabul edilen görüşe göre, kadınlardaki kendine güven eksikliği, saldırılara karşı koyabilme yeteneğinin azlığı, daha az fiziksel saldırılarda bulunma ihtimali, toplumsal bakış açısı gibi nedenlerle kadınların erkeklere göre psikolojik taciz mağduru olabilme ihtimali daha yüksektir. Psikolojik tacizin ortaya çıkmasında cinsiyetin etkisi konusunda yapılan bir çalışmaya göre erkeklerin kadınlar tarafından daha az psikolojik tacize maruz kaldığı, kadınların ise hemcinsleri ve erkekler tarafından aynı oranda psikolojik tacize maruz kaldığı görülmektedir.

Ayrıca yapılan araştırma sonuçları göstermektedir ki, kadınlar erkeklerle oranla daha fazla psikolojik taciz davranışlarına maruz kalmaktadır. Yapılan diğer bir araştırmaya göre de, sadece araştırma sonuçlarındaki rakamlara bakarak kadınların erkeklere oranla daha fazla tacize maruz kaldığının ve kadınların daha fazla bu davranışlardan etkilendiğinin söylenemeyeceği belirtilmektedir.

Hukukumuzda; gerek "cinsel taciz", gerekse "Mobbing" hukuki yaptırma bağlanmıştır. Gerek işverenin cinsel tacizde bulunması, gerekse başka bir işçinin işyerinde çalışan iş arkadaşına cinsel tacizde bulunması durumunda, işçinin iş sözleşmesini haklı sebeple feshetme hakkı tanındığı gibi, işveren de cinsel tacizde bulunan işçinin iş sözleşmesini haklı sebeple tazminatsız feshedebilir. Mobbing konusunda açık yasal düzenleme yer almasa da, İş K. m.24/II bendi uyarınca, ahlak ve iyiniyet kurallarına uymayan davranışlar ve benzeri başlığı altında yer alan sebeplerin dışındaki sebeplerin de haklı sebep oluşturabileceği dikkate alınarak, işverenin manevi taciz biçimindeki hareketi de işçiye sözleşmeyi haklı sebeple feshetme olanağı yaratacaktır.

"Ayrımcılık" ve "kadına karşı uygulanan şiddet" arasındaki ilişki açısından konuya tekrar özet olarak bakıldığında¹⁶; kadınlara karşı şiddet, her türlü şekli ile ağır bir insan hakları ihlalidir. Türkiye'de; kadınlara yönelik şiddetin en görünür biçimi, kadınların öldürülmesi şeklinde belirmektedir. Başka bir ifade ile; kadının öldürülmesi, genel ahlak ve **namus/töre kavramı** ile gerekçelendirilerek, haklılaştırılan bir şiddet biçimi olarak karşımıza çıkmakta ve kadınlar bu anlayışa uymadıklarında şiddetle cezalandırılmaktadır. Türkiye'deki en büyük kadının insan hakları ihlallerinden biri olan bu sözde "**namus/töre cinayetleri**", daha çok toplumsal hayatın halen feodal ilişki ve kurallarla yönlendirildiği, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde işlense de, bu bölgelerle kısıtlı değildir. "İtaatsiz, ayıplı kadın"ın ailesinin reşit olmayan erkek üyeleri,

¹⁶ CEDAW nedir?, <http://www.frauen.bka.gv.at/DocView.axd?CobId.28274> (e.t.17.11.08).

hafifletici neden sayılan küçük yaşlarından dolayı ceza indiriminden yararlanabildikleri için stratejik bir şekilde cinayet ile görevlendirilmektedirler¹⁷.

Eski Türk Ceza Kanununun “*namus/töre cinayetleri*”nde indirim yol açan maddesi 2000 yılında yasa kapsamından çıkarılmıştır. 1 Haziran 2005’te yürürlüğe giren **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu**¹⁸. ile reform niteliğinde düzenlemelere yer verilmiştir. Yeni **Türk Ceza Kanunu** ile, “töre saikiyle” öldürme, kasten öldürme suçunun nitelikli halleri arasında düzenlenmiş, failinin yasada öngörülen en ağır ceza olan ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılması hükmü getirilmiştir (TCK.m.82).

Gerek “aile içi şiddete”, gerekse “ailenin genel olarak korunması”na yönelik olarak; Türk Ceza Kanunu’nun, “Sekizinci Bölümü”nde, “*Aile Düzenine Karşı Suçlar*” düzenlenmiştir. Bunlar¹⁹:

a. Birden Çok Evlilik, Hileli Evlenme, Dinsel Tören (TCK. m.230): Burada “birden çok evlilik ve hileli evlenme” (TCK.m.230/1-4) yanında, “dini nikah” suçu düzenlenmiştir (TCK.m.230/5-6). Bu maddeye göre; birden çok veya hileli evlilik yapanlar, yaptırnanlar yanında; evlenmenin dinsel törenini önce yaptırnanlar ile evlenme akdinin kanuna göre yapılmış olduğunu görmeden dini töreni yapanlar cezalandırılmaktadır. Ayrıca, resmi nikah yapılmadan

¹⁷ “Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin (CEDAW) Uygulamasına İlişkin Türkiye STK Gölge Raporu, BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (CEDAW) Komitesi’nin 16.Oturumu’na Sunulmak Üzere Hazırlanmıştır. Ocak 1997-New York, ABD, Hazırlayanlar: Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler, Eşitlik İzleme Komitesi ve Mor Çatı Vakfı’nın Katkıları ile”: <http://www.wwhr.org/files/1997KIH-YC.pdf> (e.t.17.11.08).

¹⁸ **5237 sayılı Türk Ceza Kanunu**, Kabul Tarihi: 26 Eylül 2004, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 12 Ekim 2004 - Sayı: 25611.

¹⁹ **Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhay/Önok, Murat: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, (Seçkin), Ankara 2006, s. 565 vd.**

gerçekleştirilen bu tür evlilikler, birçok açıdan (tazminat, yoksulluk nafakası gibi birçok) hukukî korumadan da yararlanamamaktadır.

b. Çocuğun Soybağını Değiştirme (TCK.m.231): Bu madde ile; bir çocuğun soybağını değiştiren, gizleyen veya özen yükümlülüğüne aykırı davranarak, sağlık kurumundaki bir çocuğun başka bir çocukla karışmasına neden olan kişiler cezalandırılmaktadır.

c. Kötü Muamele (TCK.m.232), (aile içi şiddet de dahil): Bu maddede, *“aynı konutta yaşayanların birbirine kötü muamele etmesi”* (TCK.m.232/1) yanında, *“disiplin yetkisinin kötüye kullanılması”* suçu da (TCK.m.232/2) düzenlenmiştir.

d. Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğün İhlali (TCK.m.233), (velâyet hakkı da dahil olmak üzere).

e. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması (TCK.m.234) suçları olarak kanunda sayılmıştır.

III. SAVAŞ SUÇU OLARAK KADINA KARŞI ŞİDDET

*“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı”*nda²⁰, *‘kadınlara karşı şiddet’* ifadesi; cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya sıkıntı veren ya da vermeye yol açabilecek her türlü şiddet fiilini ya da tehdidini ifade eder. Yine aynı karara göre *“kadınlara karşı”*; kamusal alanda ya da özel hayatta karşılaşılan baskı veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren bu ifade, toplumda karşılaşılan, alışlagelmiş şiddet durumlarını (aile içi şiddet, dövme, hakaret, mobbing vs.) kapsamakla birlikte; *“silahlı çatışma ve özellikle rehin alma, zorla iskan, sistematik ırza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma ve*

²⁰ *“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Bakanlar Komitesi’nin üye ülkelere kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Tavsiye Kararı Rec (2002) 5”, (Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002’de Delegeler Komitesi’nin 794. oturumunda kabul edilmiştir):*<http://www.ksgm.gov.tr> (16.2.2010).

cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla insan ticareti durumlarında da kadınların insan haklarının ihlali" ve şiddet söz konusudur.

Savaş sırasında ırza geçme; çok yönlü (kişiye, ailesine, ait olduğu topluma yönelik) bir tecavüzdür. Etnik çatışmalarda ırza geçme; hem askeri bir strateji, hem de ulusal bir politika olabilmektedir. Nitekim; eski Yugoslavya'da uygulanan biçimiyle tecavüz, etnik bir temizlik amacıyla kullanılmıştır. Askerlerin tecavüzüne ilişkin kanıtlar, ilk kez "Nürnberg Savaş Suçları Mahkemesi"nde ortaya konulmuştur. Tecavüzün, başlıbaşına bir "savaş suçu" olarak tanımlanması ise; "Tokyo Savaş Suçları Mahkemesi" sırasında gerçekleşmiştir. "BM İnsan Hakları Komisyonu"; 1993 yılında, olayın kitlesel boyutta olduğunu gösteren kanıtların bulunması üzerine, ırza geçmeyi ilk kez açıkça, "savaş suçları" kapsamına alarak uluslararası bir mahkeme kurulmasını talep etmiştir²¹.

Daha sonra 19 Haziran 2008'de, "BM Güvenlik Konseyi", çatışmalarda cinsel şiddetin savaş taktiği olarak kullanıldığını saptayarak, çatışan taraflardan önlem almalarını, barış anlaşmalarında, cinsel şiddet suçlarının af kapsamından çıkarılmasını öngören bir kararı oybirliğiyle almıştır. BM'nin yürütücü organı, kararında kadınların ve kız çocuklarının "bir topluluğun ya da etnik grubun sivil üyelerini aşağılamak, üzerlerinde egemenlik kurmak, yıldırma, korkutma ve zorla yerinden etmek için bir savaş taktiği olarak" sürekli hedef alındığını saptanmıştır. "Kadınlar, Barış ve Güvenlik" başlıklı oturumda alınan kararda, BM bütün taraflardan cinsel şiddet uygulamayı durdurmalarını, birliklerin eğitiminden disiplin prosedürlerine kadar, kadınları ve kız çocuklarını korumak için gerekli önlemleri almalarını istemiş ve ayrıca barış anlaşmalarında cinsel şiddeti af kapsamından çıkarılmasını talep etmiştir²².

²¹ Atman, Ümit Cihan: "Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz/ırza Geçme" (Merkez 1 Nolu AÇS-AP Merk.), Halk Sağlığı, Manisa, 2003, C.12, S. 9, s. 333 vd. (<http://www.ttb.org.tr>. e.t.16.02.2010).

²² "BM Kararı: Kadına Cinsel Şiddet Bir Savaş Taktiği, Durdurun":

Yine, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararında²³; çatışma halleri ve çatışma sonrası durumlarla ilgili ek önlemler şunlardır: Üye ülkeler;

1. çatışma durumlarında kadın ve çocuklara karşı her türlü şiddet uygulamasını, bu uygulama aşağılama, işkence, cinsel kölelik veya bu eylemlerden kaynaklanan ölüm biçimlerinden hangisini alırsa alsın cezalandırmalı;

2. ırza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma, zorla kısırlaştırma ya da benzer vahamette başka her türlü cinsel şiddeti insan haklarının kabul edilemez bir ihlali, insanlığa karşı işlenmiş suç olarak ve silahlı çatışma halinde işlenmişse, savaş suçu olarak cezalandırmalı;

3. soykırım, insanlığa karşı işlenmiş suç ve savaş suçlarını yargılayan ulusal ya da uluslararası ceza mahkemelerine ifade veren tanıkların korunmasını temin etmeli ve tanıklara en azından dava süresince yasal oturum sağlamalı;

4. soykırım, insanlığa karşı işlenmiş suç ve savaş suçlarını yargılayan ulusal ya da uluslararası ceza mahkemelerine tanık olarak çağrılan herkesin sosyal ve adli yardım almasını sağlamalı;

5. çatışmalarda şiddet kurbanı olan kadınlara insani gerekçelerle oturum vermek ve/veya cinsiyete dayalı zulüm gerekçesiyle mülteci statüsü veya başka ilave koruma hakları vermeyi mütalaa etmeli;

6. çatışma sırasında ve sonrasında şiddet kurbanlarına yardım ve danışmanlık sağlayan sivil toplum örgütlerine destek olmalı ve fon sağlamalı;

<http://bianet.org/bianet/dunya/107777-bm-karari-kadina-cinsel-siddet-bir-savas-taktigi-durdurun> (e.t.16.02.2010).

²³ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Tavsiye Kararı Rec (2002) 5, (Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002'de Delegeler Komitesi'nin 794. oturumunda kabul edilmiştir):<http://www.ksgm.gov.tr> (16.2.2010).

7. çatışma sonrası durumlarda kadınlara özgü konuların, çatışmadan etkilenmiş bölgelerdeki yeniden inşa ve siyasal yenilenme sürecine dahil edilmesini teşvik etmeli;

8. ulusal ve uluslararası düzeyde, çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki bütün müdahalelerin cinsiyete duyarlılık eğitimi almış personelce gerçekleştirilmesini sağlamalı;

9. çatışma kurbanlarına yardım sunma ve çatışma sonrasında yeniden inşa ve yöreye dönüş çabalarına katkıda bulunma konusunda cinsiyete duyarlı bir yaklaşım izleyen programları desteklemeli ve fon sağlamalıdır.

IV. KADINLARA KARŞI ŞİDDET ve AYRIMCILIĞIN BAŞLICA NEDENLERİ (*Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Nedenler*)

Demokrasinin olmadığı ve erkeklerin dahi, vatandaş olarak, birçok temel insan hakkına sahip olmadığı, dinî temellere dayanan İslâm Hukuku'nun uygulandığı Osmanlı İmparatorluğu döneminde, gerçek anlamda kadın haklarından söz etmek mümkün değildir. Çok eşliliğin söz konusu olduğu bu dönemde; kadınların eşit miras hakkından, evlilik birliğinin getirdiği (mal rejimleri, soybağı, velâyet, vesayet, boşanma, nafaka, tazminat vs.) hak ve yükümlülüklerden eşit olarak yararlanmaları söz konusu değildi. Ayrıca, tanıklık konusunda da, kadın ile erkek arasında fark gözetilmiştir²⁴.

Türkiye'de Cumhuriyet kurulduktan sonra; Özel Hukuk alanında, kadın-erkek eşitliği (bazı istisnalarla) 1926 tarihli Medeni Kanun'la gerçekleşmiştir. Kadınların siyasi ve mesleki yaşamda hak iddia etmelerinin örneklerine ise; 1908-1914 yıllarından itibaren rastlanırsa da, bu alanda önemli gelişmeler ancak Cumhuriyet döneminde gerçekleşme fırsatını bulmuştur. Türkiye'de kadınlar; gerçek

²⁴ Özkorkut, Nevin Ünal: "İslam Ceza Hukukunda Kadın", Ankara Üniv. Hukuk Fak. Der., C.56, S. 2, 2007, s. 83-95.

siyasi seçimlerin henüz yapılmadığı bir dönemde, 1930 ve 1934'te bu hakka kavuşmuştur. Ancak 1935'ten 2009'a kadar, Meclis'e 8 bin 794 erkek vekile karşılık, sadece 236 kadın girebildi. Nüfusun yarısını²⁵ oluşturan kadınların, Meclis'teki temsil oranı, yok denecek kadar az seviyede bulunuyor. 1999 yılında, kadın milletvekili oranı % 4.2, 2002 yılında 4,4 iken²⁶; **22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde** ise, Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 50'ye yükselmiştir ve oransal olarak % 9.1'e tekabül etmektedir. Bakanlar Kurulunda yine 1 kadın bakan bulunmaktadır. 2007 tarihi itibarıyla, Türkiye'deki karar alma mekanizmalarındaki %9.1'lik bu oran, **Finlandiya'da % 42; İsveç'te ise % 47** olarak karşımıza çıkmaktadır²⁷.

V. KADINLAR KARŞI ŞİDDET ve AYRIMCILIĞIN KALDIRILMASI İÇİN ALINACAK ÖNLEMLER ve ÖNERİLER

A. HUKUKÎ ALANDA AYRIMCILIĞA KARŞI/EŞİTLİK İLKESİ GEREĞİ ALINAN ÖZEL TEDBİRLER (Anayasa, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Türk Medenî Kanunu, Ailenin Korunması Hakkında Kanun, Aile Mahkemeleri Kanunu, İş Kanunu, Devlet Memurları Kanunu, Vatandaşlık Kanunu, Türk Ceza Kanunu vs. Açısından)

Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde, kadın-erkek eşitliğine yönelik olarak, 1982 tarihli Anayasamızın 10.maddesinde de değişiklikler yapılmıştır: Daha önce de, Anayasa'da eşitlik ilkesi (10.maddede) yer

²⁵ 2005 yılı için kadınların yaşam beklentisi 71.3 yıl olarak hesaplanırken, 2030 yılında ortalama yaşam beklentisininin 76 yıla çıkacağı öngörülmüyor. 2030 yılında Türkiye'deki kadın sayısınının 46 milyon 854 bin, erkek sayısınının da 46 milyon 841 bin olacağı tahmin ediliyor: <http://tr.wikipedia.org/wiki/> (e.t.25.3.2009)

²⁶ <http://nkg.die.gov.tr/son10.asp?gosterge=28&Submit> (e.t.14.09.2009).

²⁷ <http://www.ksgm.gov.tr/kadindurumu.pdf>, e.t.5.6.2008);
<http://unstats.un.org>.

almakla birlikte, 17.5.2004 tarihinde Anayasanın 10. maddesine yapılan bir ekle; “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” cümlesi eklenerek, bu eşitlik daha açık bir şekilde vurgulanmış ve devlete bu konuda gerekli tedbirleri alma görevi verilmiştir. **10.madde dışında, Anayasamızın** diğer birçok maddesinde de (m.12, 17, 41, 42, 49,50, 55, 60, 70 gibi) kadın-erkek eşitliğini sağlama amacına yönelik hükümler bulunmaktadır. Bu hükümlerden özellikle, Anayasa’nın 41.maddesi; aileyi ve eşler arasındaki eşitliği korumaya yöneliktir. Anayasamızdaki bu hükümler içinde, kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirmek amacıyla “pozitif ayrımcılığı” öngören hükümler de yer almaktadır. “Pozitif (olumlu) ayrımcılık”; kadın-erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kadınlar lehine toplumda bazı ayrıcalıklar (kota, öncelik, avantaj vs.) tanımak anlamını taşımakta; kadınları, diğer grup ve cinsler karşısında üstün duruma getirme kastedilmemektedir.

Anayasamızdaki bu temel düzenlemeden başka Türk Medenî Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nda da ailenin korunmasını amaçlayan düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemelerin yanında, aile içi şiddet olaylarına müdahale etmek isteyen Kanun koyucu, 14.01.1998 tarihli 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’u çıkarmıştır. Bu kanundaki önlemlere Türk Medenî Kanunu’ndaki önlemlerden ayrı olarak hükmedilebilir.

Ayrıca; **Aile Mahkemelerinin** kurulması ile de, aile hukuku ile (ve aile içi şiddet de dahil olmak üzere) ilgili konularda, özel bir yargı mercii oluşturulmuş bulunmaktadır. “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” 2003 yılında kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile, Aile Hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve Adli yargıda görevli, evli çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen Aile Hukuku alanında lisans üstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır. Bu Mahkemeler Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadırlar. Çeşitli iller-

deki barolar nezdinde kurulan “kadın hakları”na ilişkin merkezler (kadın hakları merkezleri) aracılığı ile de, aile içi ve kadına karşı şiddete karşı, hukuksal yardım olanakları sağlanmaktadır. Ayrıca; kadının, “adli yardım (müzaheretli adliye/adli müzaheret)” kurumundan yararlanması da mümkündür.

2004’de yasalaşan ve 2005’de değişikliğe uğrayan, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ile; ceza yargılamasında “hukuk devleti ilkesi”ni güçlendirecek, insan hakları ihlallerini büyük ölçüde engelleyecek ve yargılamanın daha düzgün ve hızlı ilerlemesini sağlayacak hükümlere yer verilmiştir; konumuz açısından, özellikle 77.maddede düzenlenmiş olan “kadının muayenesi” önemlidir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun, “kadının muayenesi” başlığını taşıyan 77.maddesinde ise; “kadının muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın hekim tarafından yapılır” hükmü düzenlenmiştir. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu’nda da, cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet (namus cinayetleri, ayrımcılık yasağı vs.) konusunda, Avrupa Birliği’ne uyum yasaları çerçevesinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır.

Çalışma hayatında kadının durumuna bakıldığında; ülkemizde çalışma hayatını düzenleyen 4857 sayılı İş Kanunu’nda, 2003 yılında yapılan düzenlemeler ile kadın-erkek eşitliğine yönelik önemli adımlar atılmış ve “eşit davranma ilkesi” (m.5) kabul edilmiştir. Ancak bu hüküm; Anayasamızın 50.maddesine göre; kimse cinsiyetine uymayan işlerde çalıştırılmayacağı gibi, kadınların çalışma koşulları bakımından özel olarak korunmaları gerektiği ilkesini (pozitif ayrımcılık yapılmasını) engellememektedir. Ayrıca; “Türkiye-Avrupa Birliği” ilişkileri açısından, Avrupa Birliği Mevzuatındaki (Avrupa Topluluğu Antlaşması, Temel Haklar Şartı, Avrupa Birliği Anayasası ve özellikle Topluluk Direktifleri) hukuksal düzenlemeler yanında, Avrupa Birliği Türkiye Katılım Ortaklığı Belgelerinde, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programında ve Türkiye’nin İlerleme Raporlarında, “iş ve sosyal güvenlik hukuku

-çalışma hayatı- açısından kadın-erkek eşitliği" ile ilgili düzenlemelerin de göz önüne alınması gerekmektedir.

Sosyal Güvenlik Hukuku alanındaki yasal düzenlemeler ile de kadın; çalışan, çalışan sigortalının eşi ve anne olarak; iş kazaları, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malûllük, yaşlılık ve ölüm hallerinde korunmuş ve sosyal sigorta yardımları sağlanmıştır. CEDAW'a da uygun olarak, "devletlerin gerekli hukukî tedbir alma yükümlülükleri çerçevesinde; birçok hüküm ile (erken emeklilik, yetim/ölüm aylığı gibi konularda), "kadın, ana ve kız çocukları" lehine, "pozitif (olumlu) ayrımcılık" yapılmıştır.

25 Kasım "Kadına Karşı Şiddeti Önleme Günü" kapsamında 2004 yılında başlatılan "Kadına Karşı Şiddete Son Ulusal Kapman-yası" çeşitli etkinlikler, projeler ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşlar ile işbirliğini öngören protokoller ile sürdürülmektedir.

CEDAW'ın "**Hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğü**" başlığını taşıyan **2.maddesine** göre; "*Taraf Devletler kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, her türlü vasıtayla ve hiç vakit kaybetmeden kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etme politikası izlemeyi kabul ederler ve bu amaçla...*" hukukî alanda her türlü tedbiri alma taahhütte bulunmuşlardır.

4-15 Eylül 1995 tarihlerinde Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kararıyla Çin/Pekin'de bir taahhütler konferansı olarak planlanan ve gerçekleştirilen IV. Dünya Kadın Konferansı, 189 ülke temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiş ve Konferansın sonucunda, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu isimli iki belge kabul edilmiştir. Konferansa geniş bir heyetle katılan Türkiye, her iki belgeyi de hiç çekince koymadan kabul etmiştir. **Pekin Deklarasyonu, hükümetleri kadının güçlendirilmesi ve ilerlemesi, kadın-erkek eşitliğinin artırılması ve toplumsal cinsiyet perspektifinin politika ve programlara yerleştirilmesi konularında yükümlü kılmakta ve Eylem Platformunun hayata geçirilmesini öngörmektedir.** Eylem Platformu ise, kadının güçlendirilmesinin gündemi olarak tanımlanmaktadır. Kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önün-

deki engellerin kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve politik karar alma pozisyonlarında ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabilceğini ifade etmektedir²⁸.

Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Dönük Stratejiler ve 1995 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) Dördüncü Dünya Kadın Konferansı sonucunda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Pekin Eylem Platformunun tam olarak uygulanması amacıyla 5-9 Haziran 2000 tarihleri arasında New York'ta, 5 yılda edinilen kazanımlar, karşılaşılan engeller, son beş yılda dünyada meydana değişmelerin kadın gündemine yansımaları ve geleceğe yönelik eylem ve girişimlerin ele alındığı "Kadın 2000: 21 Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış (Pekin+5)" başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Özel Oturumu gerçekleştirilmiştir. Özel oturuma bir heyetle katılan ve aktif rol oynayan Türkiye, diğer öneriler yanında, "eşitlik ilkesi" açısından önemli olan şu önerilerin de sonuç belgesinde yer almasını sağlamıştır²⁹:

* Toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirmek üzere kısa ve uzun vadeli, zaman sınırlı hedeflerin konulması,

* Siyasi iradenin tam olarak gerçekleştirilmesinin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği konularına yeterli insan gücü ve mali kaynağın tahsisi,

* Ulusal mekanizmalardaki sorunların çözümüne ilişkin önlemlerin alınması, bu mekanizmalara yeterli ödenek ve insan kaynağı tahsisi, ulusal mekanizmaların toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesinde katalizör rolü, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kurumsal kapasitenin oluşturulması,

* Kadın erkek eşitliği bakış açısının tüm ana plan, program ve politikalara yerleştirilmesi,

²⁸ <http://www.ksgm.gov.tr/> (e.t.5.6.2008).

²⁹ <http://www.ksgm.gov.tr/> (e.t.5.6.2008).

* Kadınların karar alma mekanizmalarında eşit bir şekilde yer almasının önündeki engellerin kaldırılması, devletin sorumlu olması, kadınların mikro ve makro-ekonomik kararlara tam ve eşit katılımı ve bu politikaların toplumsal cinsiyet bakış açısı ile tasarımının gözden geçirilmesi,

* Kota uygulamaları ve diğer araçlarla olumlu ayrımcılık politikalarının geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi girişimleri,

* Kadınların tam ve eşit olarak kaynaklara erişimi ve kaynakları kontrol edebilmeleri için gerekli önlemlerin alınması önerileri gibi öneriler.

Bunlar dışında; 2009 yılında, kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak, ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek; istenildiğinde, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun tasarı ve teklifleriyle, kanun hükmünde kararnameler hakkında, ihtisas komisyonlarına görüş sunmak üzere; Türkiye Büyük Millet Meclisinde, “Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu”nun kurulmasına ilişkin bir kanun (KEFEK)³⁰ çıkarılmıştır. Kuruluşunda, “kadın milletvekilleri” ile “insan hakları” konusunda uzman milletvekillerine öncelik tanınan (KEFEK.m.2) ve “*yalnızca milletvekillerinden oluşan*” Komisyonun görevleri de şu şekilde belirtilmiştir (KEFEK.m.3):

a) Kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, Başkanlığın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun tasarı ve teklifleri ile kanun hükmünde kararnamelerin kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülöklere uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak.

³⁰ “Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu” (KEFEK), Kanun No. 5840, Kabul Tarihi: 25/2/2009, RG. 24 Mart 2009 Salı, Sayı : 27179 (yayımlı tarihinde yürürlöğe girmiştir, m.7).

b) Her yasama yılının sonunda Türkiye'deki kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak.

c) Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek.

ç) Kadın erkek eşitliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek.

d) Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek.

e) **Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.**

f) Kadın erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak.

Komisyon Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca kendisine havale olunan başvurularla ilgili, başvuru sahibine, yapılan işlem ve başvurunun sonucu hakkında havale tarihinden itibaren en geç üç ay içinde bilgi verir (KEFEK.m.5).

Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu'nda, eleştirilebilecek bütün olumsuzluklara rağmen; Kanun'un 3.maddesinde getirilen bir olanağı; kişilerin ve grupların (özellikle sivil toplum kuruluşlarının), aynen uluslararası düzeyde, CEDAW Komitesi'ne başvuru yapmaları gibi kullanmaları mümkündür. Bu da şudur. Komisyon; *"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın*

erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek" ile görevlidir ve *Komisyon* Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca kendisine havale olunan başvurularla ilgili, başvuru sahibine, yapılan işlem ve başvurunun sonucu hakkında havale tarihinden itibaren en geç *üç ay içinde bilgi vermek* zorundadır (KEFEK.m.5). Bu şekilde, mahkeme kararında olduğu gibi gerçek anlamda bir yaptırım sağlamasa da, siyasal bir zorlama ve yaptırım yolu olarak bu olanak kullanılabilir.

B. ÖZEL OLARAK AİLENİN KORUNMASI ve SİĞİNMA/ KORUMA/KONUK EVLERİ

Aile içindeki şiddetin önlenmesi amacıyla 1998 yılında çıkarılan **4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun** ile, aile içinde şiddete karşı çok önemli bir güvence sistemi getirilmiş ve çeşitli aksaklıkları gidermek amacıyla, bu Kanun'da 2007 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca; bu Kanuna ilişkin olarak, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla şiddet uygulayan aile bireyleri hakkında alınacak tedbirleri ve bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen, **Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik** de 2008 yılında çıkarılmıştır. Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile, Türkiye'de ilk kez aile içi şiddet kavramı hukuksal metinde tanımlanmış ve aile içi şiddetin meydana geldiği durumlarda mağdurun şikayeti olmaksızın (üçüncü şahısların bildiriyle), polis ve adalet mekanizmasının harekete geçmesi sağlanmıştır. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, uygulama sürecinde yasanın yeterince tanınmadığı konusunda eleştiriler söz konusu olmuşsa da, bu yasanın uygulanması için, hakim ve savcılara yönelik olarak genelgeler çıkarılmış ve çeşitli eğitim programları uygulanmıştır.

Yalnızca şiddet konusunda değil; evlilik birliğinin korunması amacıyla; gerek *Türk Medenî Kanunu'na* (YMK.m.195-201), gerekse *Ailenin Korunmasına Dair Kanuna* göre, hâkimin müdahalesi istene-

bilir. Ancak; Ailenin Korumasına Dair Kanuna göre hakimin alacağı tedbirler ile Türk Medenî Kanun'daki tedbirler arasında çeşitli yönlerden (dar veya geniş anlamda aileyi koruması; başvuruda bulunabilecek ilgili kişiler; kusurun aranıp aranmayacağı; yalnızca şiddete karşı olup olmaması; alınacak tedbirlerin çeşitleri, süreleri ve sınırlı olup olmaması; tedbirlerin sonuçsuz kalması durumunda yaptırım; tedbirlerin ve uygulanacak hükümlerin kamu-özel hukuk nitelikli olup olmaması, dava harcı vs. açısından) çeşitli farklılıklar vardır. Türk Medenî Kanunu'na göre; evlilik birliğinin korunması amacıyla hakimin müdahalesini isteyebilmek için; "evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya önemli bir konuda uyumsuzluğa düşülmesi" gereklidir (TMK.m.195).

Türk Medenî Kanun'a göre, evlilik birliğinin (eşlerin ve çocukların) korunması için, hakimin alacağı başlıca önlemler şunlardır (m.195 vd.):

- Uyarıda bulunma, uzlaştırmaya çalışma.
- Birlikte yaşamaya ara verilmesi.
- Parasal katkının belirlenmesi.
- Borçlulara emir verme.
- Tasarruf yetkisinin sınırlanması.

Gerek Türk Medenî Kanunu'na, gerekse Ailenin Korumasına Dair Kanun'a göre alınacak tedbirlerde; "görevli" mahkeme, *Aile Mahkemesi*'dir (Aile Mahk.K.m.4). Aile Mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde, bu davaya Asliye Hukuk mahkemesinde bakılır (Aile Mah.K.m.2/II).

Somut olayın özelliğine göre, hakim eşlere yükümlülüklerinin ne olduğunu hatırlatıp, uyarabilir. Bunların sonuçsuz kalması halinde istek üzerine; ortak hayatı tatil edebilir, üçüncü kişilere borçlarını eşe ödememeleri konusunda emir verebilir, nafaka takdir edebilir, sebepleri varsa kısıtlanması bakımından girişimde bulunabilir, çocukların bakımından nafaka dahil gerekli diğer önlemleri alabilir, taşınmazı aile konutu olarak özgüleyebilir, eşin tasarruf yetkisini sınırlayabilir.

Bu önlemler, geçici niteliktedir, durumun değişmesi halinde kaldırılabilir veya değiştirilebilir.

Aile içindeki şiddetin önlenmesi amacıyla 1998 yılında çıkarılan **4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun**³¹ ile, aile içinde şiddete karşı çok önemli bir güvence sistemi getirilmiş ve çeşitli aksaklıkları gidermek amacıyla, bu Kanun'da 2007 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır.

Ayrıca; bu Kanuna ilişkin olarak, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinin korunması amacıyla şiddet uygulayan aile bireyleri hakkında alınacak tedbirleri ve bu tedbirlerin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen, **Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik**³² de 2008 yılında çıkarılmıştır.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun ile, Türkiye'de ilk kez aile içi şiddet kavramı hukuksal metinde tanımlanmış ve aile içi şiddetin meydana geldiği durumlarda mağdurun şikayeti olmaksızın (üçüncü şahısların bildiriyle), polis ve adalet mekanizmasının harekete geçmesi sağlanmıştır. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra, uygulama sürecinde yasanın yeterince tanınmadığı konusunda eleştiriler söz konusu olmuşsa da bu yasanın uygulanması için hakim ve savcılara yönelik olarak genelgeler çıkarılmış ve çeşitli eğitim programları uygulanmıştır³³.

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 26.4.2007 tarihli değişik **1.maddesi** ile, "*Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden*

³¹ 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, (Kabul Tarihi: 14 Ocak 1998, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 17 Ocak 1998 - Sayı: 23233) (Değişik: 5636 - 26.4.2007).

³² Başbakanlık (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nden): **Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik** (Dayandığı Kanun Numarası ve Tarihi: 4320 - 14.1.1998, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 1 Mart 2008 - Sayı: 26803).

³³ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Türkiye'de Kadının Durumu, Ocak 2008, Ankara: (<http://www.ksgm.gov.tr/kadindurumu.pdf>, e.t.5.6.2008).

ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hakimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir:

Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

a) Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek eoden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,

c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,

ç) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,

d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,

e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,

f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

Yukarıdaki hükümlerin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur.

Eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise hakim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak daha önce Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir.

Bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan icrai işlemler harca tabi değildir”.

Sonuç olarak; 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’da, 26.4.2007 tarihli değişiklikleri ve bazı eksiklikleri özetlersek:

- *“Mağdur”* kavramı içine (değişiklik sonrası); ayrı yaşayan eşler de eklenmiştir.

- *“Şiddet uygulayan”* kavramı genişletilerek; eşler dışındaki, diğer aile fertlerinin (kayınpeder, baba, dayı vs.) şiddetine karşı da koruma getirilmiştir.

- *“Korunma mekanları”* arttırılmıştır. Mağdurların, yalnızca müşterek konutta değil, yaşadığı, sığındığı, çalıştığı yerde korunması ilkesi getirilmiştir.

- *“Yeni tedbir örnekleri”* getirilmiştir. Şiddet uygulayan eşin tedavi zorunluluğu vs...

- *“Harçtan muafiyet”*; icrai işlemlerde de harç alınmayacağı şeklinde genişletilmiştir.

- (Kanununun lafzî yorumu açısından bakıldığında) *“Resmî nikâhli olmayan kadınlar”* Kanun’un kapsamı dışında bırakılmıştır. Oysa, nikahsız beraberlikte şiddet gören aile bireylerinin de korunması gereği, onların temel bir insan hakkı olmaktadır. Nitekim, bazı Aile Mahkemesi hakimleri, yerinde olarak yönde kararlar vermektedir.

- *“Kararın takibine ve kolluğa çabuk ulaştırılmasına”*na ilişkin olarak Kanun’da bir açıklama olmamasına rağmen, ilgili Yönetmeliğin 15.maddesinde bu konuda yerinde olarak açıklık getirilmiştir. Özellikle Yönetmeliğin 15.maddesinin 2.bendinde; *“...Cumhuriyet Savcılığınca gerektiğinde koruma kararının başvuruda bulunanlar tarafından kolluğa götürülmesine olanak tanınır.”* hükmü ile kararın, başvuruda bulunanlar tarafından, kolluğa elden götürülmesine olanak tanınmıştır³⁴.

³⁴ “...Avusturya hukuk sisteminde, Türkiye’den farklı olarak polise aile içi şiddeti önleme noktasında yetki verilmiştir. 1997 yılında yürürlüğe giren

- CMK ile sağlanan avukat olanağından ve “sığınma evi”nden Kanun’da söz edilmemektedir. Oysa; şiddete maruz kalan ve gidecek yeri olmayan kadının evini terk etmesi kolay olmamaktadır. Bu nedenle; kadınlar ve çocuklar için “sığınma/koruma/konuk evleri” açmak, şiddet ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır.

Bu bağlamda; **Belediye Kanunu** ile şiddete uğrayan kadınlara hizmet vermek, Belediyelerin sorumlulukları ve görevleri arasında sayılmıştır. 13 Temmuz 2005’de, Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için “koruma evleri” açmalarının, belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında olduğuna ilişkin (m.14/a) düzenlemenin bulunduğu 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir³⁵.

C. BÜTÜN YAŞAM ALANLARINDA (SİYASET, EĞİTİM, ÇALIŞMA, SAĞLIK, AİLE YAŞAMINDA), AYRIMCILIK YASAĞI ve BU BAĞLAMDA ÖNYARGI ve GELENEKLERİN TASFİYESİ

CEDAW’ın “Önyargıların ve geleneklerin tasfiye edilmesi” başlıklı 5.maddesine göre; “*Taraf Devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar:*

a) *Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek;*

b) *Ailede verilen eğitimin, toplumsal bir işlev olarak anneliğin gerektiği şekilde anlaşılmasını ve çocuğun büyütülmesinde ve yetiştirilmesinde erkek-*

‘Şiddete Karşı Koruma Yasası’ gereği, polis...şiddet uygulayan eşi 10 gün süreyle evden uzaklaştırma yetkisine sahiptir. Polis, şiddet mağdurunun istemediği durumlarda dahi, bu yetkisini kullanabilmektedir...’.

³⁵ RG. 13 Temmuz 2005, S. 25874; ayrıca bu konuda bkz: www.kssgm.gov.tr (e.t.25.8.2006)

lerin ve kadınların ortak sorumluluğunun kabul edilmesini, yani çocuğun menfaatlerinin her durumda öncelik taşıdığını da içermesini sağlamak.

CEDAW'ın 5.maddesi, kadın ve erkeğin rollerine ilişkin olarak; Başlangıç kısmı, 2.maddesi, 10, 11 ve 12.maddeleri ve özel tavsiye kararı ile bağlantılı düzenlemeler getirmektedir. Bir ülkenin bütünüyle gelişmesi, yeryüzündeki refahın artması ve özgürlüğün gerçekleşmesi için, her alanda kadınların erkeklerle aynı şartlar altında eşit bir biçimde katılmaları; erkekler ile birlikte kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinin değişmesine ihtiyaç bulunduğu vurgulanmıştır. Devletler; kadın ve erkeğin kalıplaşmış rollerine (çocuk bakımı, ev işlerindeki vs. rollerine) dayalı önyargılar, gelenek ve göreneklerle mücadele etmek için önlemler almakla yükümlüdürler. Bu görevler, adil bir şekilde paylaşılmalıdır. Bu konuda yani; her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek konusunda; "medya"ya ve **Sivil Toplum Kuruluşlarına** da önemli görevler düşmektedir.

1 Ocak 2002 yürürlük tarihli, 4721 sayılı Yeni Medenî Kanunumuzda da; kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak yapılan son değişiklikler, CEDAW'da öngörülen bu başlangıç hedefleri ile uyumlu hükümler niteliği taşımaktadırlar. Yeni Türk Medenî Kanunu; özellikle, "Aile Hukuku"nda, "Evlilik Hukuku" kısmında (büyük ölçüde evli kadınlar açısından), kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak, önemli ve köklü değişiklikler getirmiştir. Türk Medenî Kanunu'nda yapılan bu değişiklikleri takiben, özellikle aile hukukundan doğan davaların bu alanda ihtisaslaşmış mahkemelerde görülmesi amacıyla, Aile Mahkemelerinin Kurulmasına Dair Kanun da kabul edilerek, 18.1.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İdari çerçevede, Kadının Statüsü (eski Kanunda: "ve Sorunları") Genel Müdürlüğü'nün kurulması Sözleşme'nin uygulanması yolunda çok olumlu bir adım olsa da, çok kısıtlı olan bütçesi ve bir Devlet Bakanlığı'na bağlı konumu, Genel Müdürlük'e Hükümet

politikalarını etkilemek için yeterli idari yetki ve karar alma gücü vermemektedir. Bu idari önlemlerin ötesinde; Sözleşme'nin Türkiye'de kapsamlı ve etkili bir şekilde uygulanabilmesi için, kadınların sahip oldukları insan haklarını öğrendiği ve bunları fiilen kullanmak için gerekli araçları edindiği, yaygın "eylem programları"na ihtiyaç vardır. Kadınlar için **hukuki yardım hizmetleri**, aile içi şiddet ve tecavüz mağduru kadınlar için **sığınak ve acil yardım hatları**, hâkim, savcı, avukat ve polislere yönelik **toplumsal cinsiyet eğitimleri**, kadınların **iş piyasasına katılımı** için eğitim ve destek programları ve eğitimde, işyerinde, kamusal alanda ve aile hayatında **kadına karşı ayrımcı tavırları değiştirmeye yönelik** kamuoyunun bilincini yükseltecek eğitsel programlar, bu amaca yönelik en önemli önlemlerin sadece bir kısmıdır.

CEDAW'ın 7.maddesi ile, kadınların, yalnızca; "oy verme, seçilme hakkı" değil; hükümet politikalarının formüle edilmesine, bunların uygulanmasına ve hükümet dışı kuruluşlar ile ülkenin "kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili kuruluşlara katılma hakkı" yanında, "kamu görevlerine atanma ve idarenin her düzeyinde kamusal görevleri yerine getirme hakkı" da düzenlenmiştir. Ancak; ülkemizde, kadınların bürokrasi içerisinde üst düzey karar verici konumlarda yer alması da oransal olarak düşüktür. Ayrıca; kadınların *karar alma mekanizmaları ve siyasete katılım oranları*, erkeklere göre çok düşük seviyede bulunmaktadır. Türkiye'de 1934 yılında, kadınlar seçme ve seçilme hakkını elde etmişlerdir. Böylece de, ilk defa karar alma mekanizmalarında yer almışlardır. 1935 yılında yapılan ara seçimleri sonucunda, Parlametoda kadınlar, yüzde 4,6 ile temsil edilmişlerdir. Oysa, son yıllarda, **kadın milletvekili oranı, sadece yüzde 9.1'e ulaşmıştır**. Kadınların karar ve siyaset mekanizmalarına daha fazla katılmasını sağlayacak çözüm yolları içinde etkili olanlarından birisi de; "cinsiyet kotası"nın uygulanmasıdır. Bu alanda da; "de jure"(hukuksal) engellerin kaldırılması gereklidir, ancak yeterli değildir. Pekin Eylem Planında vurgulanan "de jure" (hukuken) ve "de facto" (fiilen) arasındaki fark veya genel olarak kamusal ve sosyal yaşamda kadının rol alması gerçekliğine karşı sahip olacağı haklar önemli bir konudur.

Türkiye; siyasal haklara ilişkin olarak, uluslararası alanda özel olarak "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme"ye ve genel olarak da "Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme"ye taraf olmuştur.

**D. KADINA KARŞI ŞİDDET ve AYRIMCILIK YASAĞINA
KARŞI ÖZEL ÖNLEMLERİN (TEDBİRLERİN) ALINMASI
ve BU KONUDA DEVLETLERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ**

Kadına karşı şiddet ve ayrımcılık yasağına karşı Devlet; gerek iç hukuk hükümlerine göre (Anayasa, TCK., TMK, FESK...), gerekse uluslararası sözleşmeler (CEDAW ve insan hakları ile ilgili sözleşmeler) karşısında özel **politika ve uygulamalarında "gender mainstreaming"**³⁶ yapmak zorundadır. Devletin kadına yönelik şiddet ile ilgili gerekli tedbirleri almaması sebebiyle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde de, (Opuz kararında olduğu gibi), Türkiye'nin mahkum olduğu kararlar verilmeye başlamıştır³⁷. Kocası tarafından dövülen, bıçaklanan ve annesi öldürülen Nahide Opuz olayında; şikayetin en başta, kolluk ve adli makamların önüne bir kaç kez gelmesine rağmen, başvurusunun annesinin ölümüyle sonuçlanan olayların yetkililer tarafından önlenmediği ileri sürülmüştür. AİHM; Sözleşmenin 2., 3., ve 14. maddelerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Ülkemizde ve dünyada, birçok eksikliğe/olumsuzluğa rağmen; kadının statüsünün güçlendirilmesi yanında, kadına yönelik şiddet ile de mücadele amacıyla gerçekleştirilen olumlu yöndeki başlıca çalışmalar şunlardır: Kadının statüsünün güçlendirilmesi ve kadının insan haklarının korunması konusunda ulusal mekanizma olarak,

³⁶ "Gender mainstreaming"; eşitlikçi toplumsal cinsiyet ana yaklaşımını yani; kadın ve erkeklere eşit fırsatların sağlanmasına yönelik, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ana plan ve programlara yerleştirilmesini ifade eder.

³⁷ OPUZ Kararı (Case of Opuz v. Turkey), Başvuru No (Application no): 33401/02, 9.6.2009 (<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/viewhbkm.asp?sessionld>) (e.t.9.6.2009); ayrıca bkz. 11.6.2009 t.li Sabah Gazetesi, s. 16.

1990 yılında kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2004 yılında, 5251 sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun³⁸ ile teşkilat yasasına kavuşmuştur. Bu Kanun'un 3.maddesine göre; "Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında; "...Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek,..." ve "...Kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak; kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak...." bulunmaktadır. Ayrıca, 5256 Sayılı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un³⁹ 3.maddesine göre; Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün görevleri arasında da "...aile içi şiddet ve istismarı, töre cinayetlerini, kötü alışkanlıkları ve bağımlılıkları, tüm bunları doğuran sebepleri, çevresel-sosyal etkilerini incelemek, araştırmak, bunların önlenmesine, çözümlenmesine yönelik ve aileyi destekleyici eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmak...." bulunmaktadır.

"Medya ve şiddet" açısından konuya baktığımızda ise, özet olarak şunları söyleyebiliriz: Kitle iletişim araçları, düşüncelerin, davranışların, değer yargılarının oluşmasında ve toplumun kültürel ve sosyal yapısını belirlemesinde en güçlü iletişim araçlarıdır. Geleneksel kitle iletişim araçları olan gazete, radyo ve televizyon paralelinde VCD, DVD, sinema ve İnternet gibi araçları da kitle iletişim araçları sınıfında yer almaktadır. Gazete, kitap ve dergi okuma alışkanlığının çok düşük olduğu ülkemizde toplum görsel medyaya daha yoğun ilgi göstermektedir⁴⁰. İşitsel ve görsel yayın-

³⁸ 5251 Sayılı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 27 Ekim 2004, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 6 Kasım 2004 - Sayı: 25635.

³⁹ 5256 Sayılı Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 10 Kasım 2004, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı: 13 Kasım 2004 - Sayı: 25642.

⁴⁰ "Dördüncü ve Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu'na Hitaben CEDAW-Türkiye Gölge Raporu, CEDAW-Türkiye Yürütme

cılığı düzenleyen “3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun”da⁴¹ yayın ilkeleri belirtilmiştir. **4.maddenin (d) bendinde** “..insanların...,cinsiyet,...benzeri nedenlerle kınanmaması ve aşağılanmaması”; **(e) bendinde;** “yayınların toplumun milli ve manevi değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması” ilkesi; **(u) bendinde ise,** “kadına, ..karşı şiddetin ve ayrımcılığın teşvik edilmemesi” hüküm altına alınmıştır. Ayrıca reklamları düzenleyen **19.madde** de ve yönetmelikte de “reklamlarda cinsiyet ayrımı yapılamayacağı” belirlenmiştir.

Ayrıca, “Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik”in⁴², “Yayın İlkeleri” başlıklı 5.maddesine göre; “...Radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkeleri şunlardır:

b) Şiddete, teröre ve etnik ayrımcılığa sevk eden, meşrulaştıran, onaylayan veya kışkırtan, halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ve teşvik eden, toplumda nefret duyguları oluşturan yayın yapılmamalıdır. Dini ve ahlaki konuları, kin ve nefret yaratacak, milli birlik ve bütünlüğü bozacak şekilde işleyen yayınlara imkan verilmemelidir...”

25 Kasım “Kadına Karşı Şiddeti Önleme Günü” kapsamında 2004 yılında başlatılan “Kadına Karşı Şiddete Son Ulusal Kampanyası” çeşitli etkinlikler, projeler ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşlar ile işbirliğini öngören protokoller ile sürdürülmektedir. Bir diğer önemli gelişme de; 2005 yılında “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla **Türkiye**

Kurulu, Kasım-2004” : <http://www.vakad.org/dosyalar/golgeraporu.htm> (17.11.08).

⁴¹ 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Kabul Tarihi: 13 Nisan 1994, (R.G. 20 Nisan 1994, S. 21911).

⁴² “Radyo ve Televizyon Üst Kurulundan: Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik”, “Dayandığı Kanun Numarası ve Tarihi: 3984-13.4.1994, R.G. 17 Nisan 2003, S. 25082).

Büyük Millet Meclisinde, Meclis Araştırma Komisyonu oluşturulmasıdır. Komisyon çalışmaları sonucunda hazırlanan Raporunda, kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve sorumlu kuruluşlar belirlenmiştir. Bu komisyonun kurulmasını takiben; 4 Temmuz 2006 tarihinde yayımlanan, 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile, kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda koordinatör kurum olarak Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü belirlenmiştir.

Bu çerçevede, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda, sorumlu/ilgili kuruluşların katılımı ile bir toplantı gerçekleştirilmiş, **Kadına Yönelik Şiddeti İzleme Komitesi** oluşturulmuştur. Ayrıca Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **üçer aylık periyotlar (dönemsel faaliyet raporları)** halinde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sendikalar, meslek kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör vb. olmak üzere tüm taraflardan konuya ilişkin faaliyetlerini derleyerek Başbakanlığa rapor halinde sunmaktadır.

CEDAW'ın, "Geçici olarak alınan özel tedbirler"i düzenleyen **4.maddesi** ile de bağlantılı olan **10.maddesindeki "Eğitim hakkı"**; temel bir insan hakkı olup, eşitlik, kalkınma ve toplumsal barışın sağlanıp sürdürülebilmesi için de gerekli bir koşuldur. Kadın erkek eşitliği alanında olumlu sonuçlara ulaşabilmek için; **erkek nüfusun da, kadının eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi gerekir**⁴³.

VI. BAŞVURULABİLECEK HUKUKÎ KORUMA YOLLARI (Anayasa Mahkemesi, Aile Mahkemesi, CEDAW Komitesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi vs.)

Temeli, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannameğine dayanan, "**Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair**

⁴³ "Dördüncü ve Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu'na Hitaben CEDAW-Türkiye Gölge Raporu, CEDAW-Türkiye Yürütme Kurulu, Kasım-2004": <http://www.vakad.org/dosyalar/golgeraporu.htm> (17.11.08).

Sözleşme” (CEDAW “Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women”) ile kadın hakları alanında, tüm dünyada önemli bir adım atılmıştır. 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren, Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadın-erkek eşitliği ilkesinin bütün yaşam alanlarında gerçekleştirilmesi için atılan en önemli adımdır. Bu sözleşme; kadınlara karşı ayrımcılığı, bütün alanlarda yasaklamasından ve devletleri; eşitliği, hukuksal ve gerçek düzeyde sağlamakla yükümlü kılmasından dolayı özellikle önemlidir.

CEDAW’ın uygulanması açısından meydana gelen gelişmeleri incelemek amacıyla, *“Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi Komitesi (Komite)”* kurulmuştur. CEDAW’a taraf devletler, dört yılda bir ülkelerinde CEDAW ilkeleri gereği yapılan düzenlemeleri ve bu doğrultudaki gelişmeleri yansıtan bir rapor hazırlayarak CEDAW Komitesine sunmakla yükümlüdürler. Taraf devletlerin, her dört yılda bir ülkelerindeki gelişmeleri özetleyen bir raporu CEDAW Komitesine sunma görevine ilişkin olarak bu raporun sekreteryası ve hazırlığı görevi, ülkemizde, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir. STK’lar raporlama sürecinde gerek resmi raporun hazırlanmasında gerekse *“gölge rapor”* hazırlayarak önemli rol oynarlar. Ayrıca, CEDAW mekanizmasını yakından izleyerek hükümetlerinin taahhütlerini yerine getirmekte önemli bir baskı grubu oluştururlar.

18 Aralık 1979’da kabul edilen Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nde taraf devletlerin, taahhütlerini yerine getirip getirmediğini denetleyecek ve bir ülkede ayrımcılıktan zarar gören kadınların sözleşme çerçevesinde haklarını aramak üzere, *“doğrudan doğruya başvuruda”* bulunabilecekleri bir denetim mekanizmasına yer verilmemiştir. Bu denetim mekanizmasını sağlamak üzere; *“Ek İhtiyari Protokol”*, **6 Ekim 1999** tarihinde, **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nca** onaylanarak, sözleşmeye taraf devletlerin, imza, onay ve katılımına açılmıştır. Protokol **22 Aralık 2000** tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin taraf

devletleri, **İhtiyari Protokol'e** bağlı olmayı isteyip istemediklerini serbestçe beyan edebilirler.

İhtiyarî Protokol; kadın haklarını uygulamak için (Cedaw'ın öngördüğü, Taraf Devletlerin raporlarından başka) **iki ek yöntemi** içermektedir: "**Kişisel başvuru yöntemi**" (şikayet/ihbar yöntemi; iletişim prosedürü/communication procedure) ve "**inceleme yöntemi**" (CEDAW Komitesi'nin inceleme yetkisi). Taraf devletler yükümlülüklerini, İhtiyari Protokol altında sadece inceleme prosedürünü, kendileri için "Opting-out" denilen uygulama dışında kalma seçeneği ile kısıtlayabilirler. İhtiyari Protokol, *şikayet ve inceleme araçlarını* kullanıma açmaktadır. *Birinci durumda* bir kadın veya kadınlar grubu sözleşmeye istinaden haklarının devlet, özel bir kişi, bir kuruluş veya bir şirket tarafından ihlal edildiğini düşünüyorlarsa ve bu suçun ulusal yargı yolu ile (yeterli) cezalandırılmadığı görüşüne sahiplerse, komiteye başvurabilirler. Komite *inceleme yöntemi* çerçevesinde, ağır veya sistematik insan hakları ihlali hakkında güvenilir bilgilere dayanarak, bir ülkede inceleme yürütebilir. Bu her iki görevde de; Komite mahkeme olarak hareket edemez, sadece tavsiyelerde bulunabilir. Ek Protokolün hukuki yaptırımı ve bağlayıcılığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin getirdiği gerçek bir hukukî yaptırım ve himayeden (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarının bağlayıcılığından) yoksundur. Bununla birlikte, BM'in "kadının insan hakları" kavramından yola çıkarak, CEDAW'ın (yani kadının insan haklarının) ihlali halinde; CEDAW Komitesi yanında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne de başvurulabileceğini söyleyebiliriz.

Türkiye; "*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme*"yi **1985** yılında **onaylamış** ve Sözleşme Türkiye açısından, **1986** yılında **yürürlüğe** girmiştir. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ilişkin olarak hazırlanan *İhtiyari Protokolü* ise, 30 Temmuz **2002** tarihinde **onaylamış** olup, 29 Ocak **2003** tarihinden itibaren, protokol **yürürlüğe** girmiştir.

Avrupa Birliği'nin kurumları da; cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi ve kadın-erkek arasındaki sosyal farkların azaltılması için özellikle şu alanda çalışmalar yapmaktadır⁴⁴:

- a. Karar alma mekanizmalarında cinslerarası dengenin sağlanması,
- b. İş ve ev hayatının beraber yürüyebilmesinin kolaylaştırılması,
- c. Kadınların bilim dünyasına katılımının desteklenmesi,
- d. Kadınların şiddet ve cinsel tacize karşı etkin korunması,
- e. Kadınlara yönelik genel eğitim ve mesleki eğitim olanaklarının artırılması,
- f. Eşit işe, eşit ücret prensibinin yaygınlaştırılması,
- g. Kadınların iş gücüne katılımının artırılması.

Avrupa Birliği "Antlaşmaları"ndaki kadın erkek eşitliğine ilişkin hükümler yanında; "her iki cinse eşit davranma" ve "fırsat eşitliği" ilkeleri, doğrultusunda, kadının çalışma koşullarının iyileştirilmesi amacıyla çıkarılan "Yönergeler (direktifler)"⁴⁵ büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, "Avrupa Konseyi'nin Tavsiye Kararları"nda da bu konu ele alınmıştır. Bunun yanında, "Birliğin Adalet Divanı" da, eşitlik konusunda, uyulması zorunlu çeşitli kararlar vermiştir. Çıkarılan çok sayıda Yönerge ve diğer hukuki düzenlemeler, Avrupa Birliği'nde kadın-erkek eşitliğini sağlamada önemli aşamalar kaydedilmesini sağlamıştır. Bu düzenlemeler dışında; "Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı", "Avrupa Anayasası" gibi düzenlemelerde de, kadın haklarını koruyan ve cinsiyet eşitliğine ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

⁴⁴ http://www.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=330&hid=1065;www.deltur.cec.eu.int/AB_kadin-erkek.html (e.t.25.08.2006).

⁴⁵ Moroğlu, (Kadın Erkek Eşitliği), www.euturkey.org.tr (e.t.3.3.2005); ayrıca bkz. www.kssgm.gov.tr (e.t.25.08.2006); Tekinalp/Tekinalp, s. 646 vd.; ayrıca bkz: Ertürk, Şükran: Uluslararası Belgeler ve Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Çalışma Hayatımızda Kadın Erkek Eşitliği, (Belediye-İş Sendikası AB'ye Sosyal Uyum Dizisi), Ankara 2008, s. 101 vd.

Ayrıca, kadınlar ile ilgili çok sayıda, “uluslararası toplantı ve faaliyet” bulunmaktadır. Bugüne kadar BM tarafından, dört defa Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiştir. Kadının Statüsü Komisyonu’nun önerisi üzerine 1975 yılı, “Kadının Uluslararası Yılı” ilan edilmiştir. Bu tarihten itibaren yapılan, *Birleşmiş Milletler Dünya Kadın Konferansları’nda* (1975 Meksika I., 1980 Kopenhag II., 1985 Nairobi III., 1995 Pekin IV. Dünya Kadın Konferansları’nda) kadınların sorunlarına çözüm önerileri ele alınmıştır. Bu dünya kadın konferansları çerçevesinde Kadının Statüsü Komisyonu tarafından da hazırlanmış programlar çıkartılmıştır. Örneğin; arasında insan hakları alanının da bulunduğu oniki kritik alanda, kadınlar için engellerin önlenmesine ilişkin stratejileri, CEDAW-Sözleşmesine dayanarak ele alan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (Beijing Platform for Action) bu programlara aittir. Pekin’de, hükümet temsilcileri uygulamak için, ulusal eylem planları hazırlayacaklarını taahhüt etmişlerdir.

Konuya; Türkiye’nin, Avrupa Birliği ile ilgili ilişkileri açısından bakıldığında; 1996 yılından başlayarak hazırlanan, “Avrupa Birliği Kadın-Erkek Eşitliği Yıllık Raporları”nın “Genişleme” başlıklı bölümlerinde, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu tarafından formüle edildiği şekilde, “kadın-erkek arasında fırsat eşitliği sağlanmadan tam üyelik olamaz” ibaresi açıkça yer almaktadır. 10 Aralık 1999’da Helsinki Zirvesinde “aday ülke” olarak ilân edildiğimiz tarihten itibaren hazırlanan “Katılım Ortaklığı Belgeleri”, “İkinci Ulusal Rapor” ve Komisyon’un hazırladığı “İkinci İlerleme Raporu”nda da, kadın politikaları konusundaki yükümlülüklerimiz ve taahhütlerimiz belirtilmiştir.

SONUÇ

“İnsan hakları” düşüncesi sonucu olarak ortaya çıkan; “kadın hakları” ile ilişkili kavramlar; genel “eşitlik ilkesi” ile birbirine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. İnsan hakları anlayışına göre; bütün insanlar eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkına sahiptirler. Bu düşünce, birçok ulusal ve uluslararası belge ve bildirmede ifadesini bulmuştur.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile ilgili birçok hukukî düzenleme ve faaliyet de bulunmaktadır. Konunun; gerek özel hukuk, gerekse kamu hukuku boyutunu ele alan (Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Bildiri, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun gibi) düzenlemeler yanında, uygulamada da, kadını ve aileyi koruyan birçok içtihat ile de karşılaşmaktayız.

Yeni Türk Medeni Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte Aile Mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan **“Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun”** 9.1.2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanun ile, aile hukukundan doğan dava ve işlerin Aile Mahkemeleri tarafından görülmesi ve Adli yargıda görevli, evli çocuk sahibi, 30 yaşını doldurmuş ve tercihen aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hakimlerin görevlendirilmesi sağlanmıştır. Bu özel yargı mercii; Aile Hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra, Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un uygulanmasından (aile içi şiddetten) doğan davalara da bakmaktadırlar.

Çeşitli illerdeki **barolar nezdinde kurulan “kadın hakları”na ilişkin merkezler** (kadın hakları merkezleri) aracılığı ile de, aile içi ve kadına karşı şiddete karşı, hukuksal yardım olanakları sağlanmaktadır. Şiddete uğrayan kadınları ve aileyi korumak amacıyla, uluslararası çalışmalar yanında; **Türk Ceza Kanunu, Türk Medenî Kanunu, Ailenin Korunması Hakkında Kanun, Belediye Kanunu ve (2007/17 sayılı) Başbakanlık Genelgesi** gibi çeşitli ulusal hukukî düzenlemelerde, aile içi şiddet konusu özel olarak ele alınmıştır. Bu alanda; *“Ailenin Korunması Hakkında Kanuna göre alınan tedbirler”* ile, *“sığınma/koruma/konuk evleri”* konusu en çok önem taşıyan konular olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sanılanın aksine, şiddete maruz kalan ve gidecek yeri olmayan kadının evini terk etmesi kolay olmamaktadır. Bu nedenle; kadınlar ve çocuklar için **“sığınma/koruma/konuk evleri”** açmak, şiddet ile mücadelede önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda; **Belediye**

Kanunu ile şiddete uğrayan kadınlara hizmet vermek üzere Belediyeler de yetkili kılınmıştır. 13 Temmuz 2005’de, Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000’i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için “koruma evleri” açmalarının, belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında olduğuna ilişkin (m.14/a) düzenlemenin bulunduğu 5393 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bunun dışında, “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre Ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler İle İlgili **Başbakanlık Genelgesi**” (No:2006/17) ile de, “Sığınma Evleri” konusunda çeşitli tedbirler öngörülmüştür.

CEDAW’ın “Geçici olarak alınan özel tedbirler” başlığını taşıyan 4.maddesine göre; “1. Erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliği fiilen gerçekleştirmeyi hızlandırmak için Taraf Devletlerin aldıkları geçici tedbirler, bu Sözleşmede tanımlanan bir ayrımcılık şeklinde görülemez...” Bu bağlamda; kadınların şimdiye kadar az temsil edildikleri alanlarda, gerçekten eşit olarak katılımları sağlanana ve bu alanlarda temsil edilmelerine kadar, öncelikli olarak alınmalarını temin edecek yasal kontenjan (kota) düzenlemeleri kastedilmektedir. **Hukukî açıdan engellerin (de Jure engelinin) kaldırılması gereklidir; ancak yeterli değildir. Uygulama ve fiili (de facto) açıdan da; kadının eşit rol alımındaki başarısı için, “geçici özel önlemlerin” alınması gerekir.**

Bu bağlamda; “Kadın 2000: 21 Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış (Pekin+5)” başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Özel Oturumu sonuç belgesinde yer alan önerilere ek olarak, başkaca bazı tedbirlerin alınarak, biran önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu konudaki başlıca önerilerimiz:

** Anayasamızın 90.maddesi, 10.maddesi, CEDAW ve “kadının insan hakları”nın gereği olarak Devlet; toplumsal cinsiyet eşitliğini

gerçekleştirmek üzere; Devlet, politika ve uygulamalarında “gender mainstreaming”⁴⁶ yapmak zorundadır.

** Gerek ulusal, gerekse uluslararası karar alma mekanizmalarında, “cinsiyet kotası” uygulanmalıdır.

** Her semtte, sağlık ocakları ya da aile hekimliği gibi, “cinsiyet eşitliği büroları” (veya aynı işlevi görece başka bir isim de verilebilir) oluşturulmalıdır. Avrupa’da örnekleri bulunan bu bürolarda; aile içi şiddete, mobinge, ayrımcılığa vs. cinsiyet ayrımcılığına yönelik olarak, halka (hukukî, sağlık, aile danışmanlığı, sığınma evlerinin temini gibi) özel destek hizmetleri verilmelidir. Bu “eşitlik büroları”nın finansmanı ve bütçesi devlet tarafından karşılanmalıdır. Bürolarda; gerektiğinde ücretsiz adli yardım hizmeti veren avukatlar (hukukçular), aile danışmanları (psikolojij, danışmanlık ve rehberlik gibi alanlarda uzmanlar), sağlık personeli gibi kişiler çalıştırılmalıdır.

** Eşitlik bürolarını; tüm kamu kurum ve kuruluşlarını, belediyelerin kadın-erkek eşitliği komisyonlarını vs. bu alanda çalışma yapanları denetleyecek bir “eşitlik denetim bürosu” oluşturulmalıdır. Yaptırımı ve denetime bağlanmamış, bu yoldaki bir adımın, hiçbir şekilde etkili olmayacağı gerçeği karşısında, “denetim bürosu”nun önemi tartışılmaz hale gelecektir.

** Avrupa’da olduğu gibi; eşitlik büroları; tüm kamu kurum ve kuruluşları, belediyelerin kadın-erkek eşitliği komisyonları, kişiler arasındaki, cinsiyet ayrımı ile ilgili doğan sorunlarda; sorunların hızlı ve daha az masraf ile çözümü konusunda, arabuluculuk işlemlerini yürütecek, “hakem büroları”nın oluşturulması konusu düşünülmelidir.

** Ayrıca, yine Almanya’da ve başka hukuk sistemlerinde olduğu gibi; “Eşitlik Çerçeve Yasası” çıkarılarak, tüm yasal düzenle-

⁴⁶ “Gender mainstreaming”; eşitlikçi toplumsal cinsiyet ana yaklaşımını yani; kadın ve erkeklere eşit fırsatların sağlanmasına yönelik, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ana plan ve programlara yerleştirilmesini ifade eder.

melerdeki, eşit olmayan hükümlerin ayıklanarak, yeni tedbirler getiren hükümleri öngören bir yasanın çıkarılması gereklidir.

** 2009 yılında çıkarılan *“Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu”* ile getirilen, *“Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu”*, yalnızca milletvekillerinden oluştuğu için, yeterli ve etkin bir Komisyon niteliğinde değildir. Bu Komisyon’da, özellikle kadın sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, belediyeler, basın vs. temsilcilerinin de yer alması acil bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu’ndaki bütün olumsuzluklara rapmen; Kanun’un 3.maddesinde getirilen bir olanağı; kişilerin ve grupların (özellikle sivil toplum kuruluşlarının), aynen uluslararası düzeyde, CEDAW Komitesi’ne başvuru yapmaları gibi kullanmaları mümkündür. Bu da şudur. Komisyon; *“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek”* ile görevlidir ve *Komisyon* Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca kendisine havale olunan başvurularla ilgili, başvuru sahibine, yapılan işlem ve başvurunun sonucu hakkında havale tarihinden itibaren en geç *üç ay içinde bilgi vermek* zorundadır (KEFEK.m.5). Bu şekilde, mahkeme kararında olduğu gibi gerçek anlamda bir yaptırım sağlamasa da, siyasal bir zorlama ve yaptırım yolu olarak bu olanak kullanılabilir.

** Kadınlara karşı şiddet olgusuyla karşılaşan çeşitli meslek sahiplerine **özel eğitim** verilmesinin sağlanması ve bu yoldaki projelerin devam ettirilmesi.

** **“Erkeklerin”**, kadın hakları ve aile içi şiddet ve yaptırımları (cezaları) konusunda eğitilmesi.

** Kadınlarımızın, yasaların kendilerine tanıdıkları hakların bilincinde olmadıkları; şiddet ve ayrımcılık nedenleri ile çaresiz kaldıkları gerçeği karşısında; *“eğitim ve zihinsel dönüşüm projesi”* çalışmalarına hız verilmesi gerekmektedir.

** Yukarıda sayılan bütün bu hizmetlerin (eşitlik büroları, denetim ve arabuluculuk büroları, çeşitli komisyonlarda görev alacakların); cinsiyete duyarlılık eğitimi almış personelce/kişilerce gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

** Özel olarak; bir "savaş suçu" olarak kadına karşı şiddet ve özellikle tecavüze yönelik olarak alınacak başlıca önlemler, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, (2002)5 sayılı Tavsiye Kararında da belirtildiği üzere⁴⁷ şunlardır: Çatışma durumlarında kadın ve çocuklara karşı her türlü şiddet eylemleri savaş suçu olarak cezalandırmalı ve bu amaçla ifade veren, tanıkların, mağdurların korunmasını temin edilmeli; bu kişilerin ve bu kişilere destek olan sivil toplum örgütlerinin, sosyal ve adli yardım alması sağlanmalı; bu amaçla çeşitli fonlar oluşturulmalıdır. Ayrıca, ulusal ve uluslararası düzeyde, çatışmalardan etkilenen bölgelerdeki bütün müdahalelerin, cinsiyete duyarlılık eğitimi almış personelce gerçekleştirilmesini sağlamalıdır.

Sonuç olarak; şunu da vurgulamak gerekir ki; kadın haklarının gelişmesini isteyenler, kesinlikle diğer cinsin ya da cinslerin de eşitliğini amaçlamaktadırlar ve bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınması, dünyada refahın ve barışın elde edilmesi, kadınların erkeklerle eşit şartlarda ve dayanışma içinde, her alanda azami katkılarına gerektirmektedir....

---

⁴⁷ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Tavsiye Kararı Rec(2002)5, (Bakanlar Komitesi tarafından 30 Nisan 2002'de Delegeler Komitesi'nin 794. oturumunda kabul edilmiştir):<http://www.ksgm.gov.tr> (16.2.2010).

K a y n a k ç a

- **Abik**, Yıldız: Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, (Seçkin), Ankara 2005.
- **Akıllıoğlu**, Tekin: İnsan Haklarının Korunması Alanında Uluslararası Temel Belgeler, B.3, Ankara 1995.
- **Arslan**, Sadettin: “Şüpheli veya Sanığın Beden Muayenesi”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y.2, S. 9, Mayıs 2007, s. 107 vd.
- **Atman**, Ümit Cihan: “Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz / Irza Geçme” (Merkez 1 Nolu AÇS-AP Merk.), Halk Sağlığı, Manisa, 2003, C.12, S. 9, s. 333 vd. (<http://www.ttb.org.tr>. e.t.16.02.2010).
- **Beitzke**, Günter (Bearbeitet von Lüderitz, Alexander): Familienrecht, 26.Aufl., (Verlag C.H.Beck), München 1992.
- **Beitzke**, Günter/Hübner, Konrad: Die Gleichberechtigung von Mann und Frau, Tübingen 1950.
- **Berghahn**, Wersig: “Wer zahlt den Preis für die Überwindung der ‘Hausfrauehe’?”, FPR 2005 Heft 12, s. 508.
- **Ertürk**, Şükran: Uluslararası Belgeler ve Avrupa Birliği Direktifleri Işığında Çalışma Hayatımızda Kadın Erkek Eşitliği, (Belediye-İş Sendikası AB’ye Sosyal Uyum Dizisi), Ankara 2008.
- **Ertürk**, Şükran: İş İlişkinde Temel Haklar, Ankara 2002.
- **Ertürk**, Şükran/Tunca, Elvan/Değer, Senem: “İşyerinde Kadına Karşı Uygulanan Şiddet” 24.11.2004 tarihli, “Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Hakları Sempozyumu”, <http://www.facebook.com/notes/dehader-dokuz-eylul-hukuk-arastirmalari-bilim-egitim-ve-kultur-dernegi/sempozyum-brosuru> (e.t.19.02.2010).
- **Gitter**, Wolfgang: “Gleichberechtigung der Frau: Aufgaben und Schwierigkeiten-Eine Erörterung von Überlegungen über ein ‘Antidiskriminierungsgesetz’”, NJW 1982 Heft 29, S. 1567 vd.
- **Gören**, Zafer: Türk-Alman-İsviçre Hukukuna Göre Farklı Cinslerin Eşit Haklara Sahip Olmaları, Ankara 1991.

- **Gürsel, Meltem Kutlu:** “Kamu Görevine Girişte Kadın-Erkek Eşitliği Konusunda Bir Değerlendirme”, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, S. 2, İzmir 2002.
- **Illigens, Gabriela:** “Institutionelle Reaktionen auf häusliche Gewalt in der Bundesrepublik Deutschland”, FPR 2005 Heft 1-2, s. 10 vd.
- **İnci, Zekiye Özen:** “5721 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması”, İzmir Barosu Dergisi, Y.72, S. 1, Ocak 2007, s. 131 vd.
- **Karçkay, Umut:** “Şüpheli veya Sanığın İç Beden Muayenesi ve Vücutundan Örnek Alınması ve Sanığın Rızası”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Y.2, S. 12, Ağustos 2007, s. 83 vd.
- **Kokott, Juliane:** “Zur Gleichstellung von Mann und Frau-Deutsches Verfassungsrecht und europäisches Gemeinschaftsrecht”, NJW 1995 H.16, s. 1049 vd.
- **Kubilay, Huriye:** “Özel Girişim Özgürlüğü ve Farklı Cinslerin Eşit Haklara Sahip Olması İlkesi”, Farklı Cinslerin Eşitliği Sempozyumu (Symposium Gleichberechtigung), 17-18 Mayıs/Mai 1998, İzmir 1998, (D.E.Ü. Hukuk Fak.Döner Sermaye İşl.Yay.No:86) s. 361 vd.
- **Moroğlu, Nazan:** “Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde ‘Kadın Erkek Eşitliği’”, (Kadın Erkek Eşitliği) www.euturkey.org.tr (erişim t. 3.3.2005).
- **Özbek, V.Özer:** Yeni Ceza Kanunu’nun Anlamı, C.I, Ankara 2006.
- **Özdamar, Demet:** CEDAW SÖZLEŞMESİ, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme ve Ek İhtiyarî Protokol’ün, İç Hukukumuzda, Özellikle Yeni Aile Hukukumuzda Etkisi, (Seçkin Yay.), Ankara 2009.
- **Özdamar, Demet:** Türk Kadın Hukuku Mevzuatı (Kadının Hukukî Durumu İle İlgili Mevzuat), (Seçkin Yayınevi), Ankara 2009.

- **Özdamar, Demet:** Türk Hukukunda, Özellikle Türk Medenî Kanunu Hükümleri Karşısında Kadının Hukukî Durumu, (Seçkin Yayınevi), Ankara 2002.
- **Özdamar, Demet:** "Pozitif (Olumlu) Ayrımcılık Yönü İle, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Kadının Hukuki Konumuna İlişkin Son Gelişmeler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.14, S. 2, Y.2006, s. 11-67.
- **Özdamar, Demet/Öncü, Özge/Ayan, Serkan/Kahveci, Nalan/Tuncer, Senar/Türkmen, Ahmet:** "Medenî Hukuk Açısından Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Hakları" 24.11.2004 tarihli, "Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Hakları Sempozyumu", <http://www.facebook.com/notes/dehader-dokuz-eylul-hukuk-arastirmalari-bilim-egitim-ve-kultur-dernegi/sempozyum-brosuru-> (e.t.19.02.2010).
- **Özkorkut, Nevin Ünal:** "İslam Ceza Hukukunda Kadın", Ankara Üniv. Hukuk Fak. Der., C.56, S. 2, 2007, s. 83-95.
- **Öztürk Bahri/Erdem, M.Ruhan:** Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006.
- **Pfarr, Heide M.:** "Die Frauenquote", NZA 1995 Heft 17, s. 809 vd.
- **Pfarr, Heide M./Fuchsloch, Christine:** "Verfassungsrechtliche Beurteilung von Frauenquoten", NJW 1988 Heft 36, s. 2201.
- **Schnieber-Jastram, Birgit:** "Das Deutsche Sozialrecht unter besonderer Berücksichtigung der Frau", (Türkçeye çev. Şükran Ertürk), Farklı Cinslerin Eşitliği Sempozyumu (Symposium Gleichberechtigung), 17-18 Mayıs/Mai 1998, İzmir 1998, s. 301 vd.
- **Tekinalp, G./Tekinal, Ü./Atamer, Y./Oder, B. E./Oder, B./Okutan, G.:** Avrupa Birliği Hukuku, 2.B., İstanbul 2000.
- **Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, Murat:** 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, (Seçkin), Ankara 2006.